

DE OORLOG, 23 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27825]

[Woensdag 23 September 1914]

Inhoudsopgave 23 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27825]	1
DE OORLOG	2
Op Zee.	3
Drie Engelsche kruisers gezonken.	3
Drie Britsche kruisers door Duitsche onderzeeërs tot zinken gebracht.	3
Een onderhoud, met den gezagvoerder van de "Flora".	5
In IJmuiden.	5
Het gevecht te Zanzibar.	5
Op het Westelijk oorlogstooneel.	6
Fransch communiqué.	6
FRANKRIJK.	6
Duitsch tegen-protest.	6
De kathedraal te Reims.	6
De nieuwe springstof.	6
Klachten van Maurice Barrès.	6
Uit Noord-Frankrijk.	7
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	7
De actie der Russen.	7
In Galicië.	7
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	7
Servische berichten.	7
DUITSCHLAND.	8
Een landraad over de Nederlandsche neutraliteit.	8
Zorg voor het leger.	8
Majoor Yate.	8
ENGELAND.	8
Het Canadeesche contingent.	8
Dum-dums.	8
OOSTENRIJK.	8
De Weenske universiteit.	8
Maatregelen in verband met het economisch leven in Oostenrijk.	8
BELGIE.	9
Burgemeester Max.	9
Leuven.	9
Nederland en de Oorlog.	10
Uit Maastricht.	10
Toelating tot de K. M. A.	10
Wat voor de vluchtelingen gedaan is in Scheveningen.	10
De Nederlandsche trein.	11
BINNENLAND.	12
De Nederlandsche gezant te Washington.	12
De officieren Verhulst en Reymers.	12
Posterijen en Telegrafie.	12
RUSLAND.	12
Aan de Perzische grens.	12
BERICHT AAN ZEEVARENDEN.	12
BEURS EN NIJVERHEID.	12
De oorlog en de handelsverdragen.	12
Incourante Fondsen.	13
De Londensche geldmarkt.	13
De Duitsche Rijksbank.	13
Uit Duitschland.	13
Uit de Duitsche Industrie.	13
DE OORLOG	13
De algemeene toestand.	13
Op Zee.	14
Drie Britsche kruisers door Duitsche onderzeeërs tot zinken gebracht.	14
Duitsche en Engelsche vaartuigen.	15
De uitgaven voor de zeemacht.	15
Op het Westelijk oorlogstooneel.	16

Toestand onveranderd.	16
De strijd om Reims.	16
De schuld voor Reims.	16
Belgen en Duitschers.	16
Aan den uitersten rechtervleugel.	16
Het eerste succes.	17
Bombardeeren van dorpen.	18
Verlorenen.	19
ENGELAND.	19
Een rede van Lloyd George.	19
Koper als contrabande.	21
Vluchtelingen.	21
In Britsch Oost-Afrika.	21
DUITSCHLAND.	21
De oorlog langs straat.	21
Een oorlogskroniek in het Hebreeuwsch.	23
Belooning voor dapperheid.	23
Vliegaanslag in Deutschland.	23
Onderzoek naar Belgische kunstschaten.	24
FRANKRIJK.	24
De slag aan de Aisne.	24
De Duitse positie.	24
Voor de gewonden.	25
De erts-groeven van Briey.	25
De Indiërs in Frankrijk.	25
BELGIË.	25
De franc-tireurs-oorlog.	25
ZUID-AFRIKA.	25
Smuts contra Beyers.	25
Generaal Smuts en generaal Botha.	26
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	26
Gevoelens in den slag.	26
Op het Westelijk oorlogstooneel.	26
De slag aan de Aisne.	26
Op het Westelijk oorlogstooneel.	27
In de loopgraven.	27
Van Dag tot Dag.	28
De federatie van Europa.	28
De reis van de "Nieuw-Amsterdam".	30
Onderzee-booten.	32
Nederland en de Oorlog.	35
Onze ontwapenden.	35
Inspectietoelt Koningin.	35
De geredde schepelingen.	35
De oorlog en het speelgoed.	36
KUNST.	37
Vincent van Gogh.	37
FRANKRIJK.	37
Nancy onder vuur.	37
BEURS EN NIJVERHEID.	37
Amerikaansche coupons.	37
Egyptische Openbare Schuld.	37
De Londensche beurs.	37
Rubber.	38
Uit de Katoenindustrie.	38
Moratorium in Canada.	38
Thee.	38
Uit de Ver. Staten.	38

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **Drie Engelsche kruisers gezonken. — Geredde bemanning te IJmuiden aangebracht. — Hollandsche zorgen.**

Op Zee.

Drie Engelsche kruisers gezonken.

15 LONDEN, 22 Sept. (Reuter.) Het Persbureau maakt bekend dat Duitsche onderzeebooten
drie Engelsche kruisers hebben tot zinken gebracht, de "Hogue", de "Aboukir" en de
"Cressy". Een nader telegram meldt, dat de "Aboukir" het eerst een torpedo van de
aanvallende onderzeeboot ontving. De "Hogue" en de "Cressy" schoten te hulp om de
20 bemanning te redden. Zij ontvingen daarbij eveneens torpedoschoten, die hen tot
zinken brachten. Een groot aantal manschappen konden gered worden door een kruiser en
torpedovernielers. (De "Hogue", de "Aboukir" en de "Cressy" zijn pantserkruisers van
dezelfde klasse. De "Cressy" liep in 1899 van stapel, de beide andere in 1900. Zij
meten elk 12.200 ton en hebben een maximum-snelheid van 20 knopen. De bemanning van
25 elk der schepen bestaat uit 755 koppen. De lengte bedraagt 134 meter, de breedte
21.2, de diepgang 8 meter. De bewapening bestaat uit 2 kanonnen van 23.4, 12 van
15.2, 12 van 7.6 en 3 van 4.7 c.M. De kruisers zijn ieder voorzien van twee
machinegeweren en twee onderwater-torpedolanceerbuisen van een kaliber van 45. De
maximumpantsering van de waterlinie – de pantsergordel strekt zich evenwel niet over
de geheele lengte van het schip uit – is 152 m.M. Ieder der schepen heeft vier
30 schoorsteenen. Ter vergelijking diene, dat ons grootste pantserschip, "De zeven
Provinciën", een waterverplaatsing heeft van 6530 ton.)

Drie Britsche kruisers door Duitsche onderzeeërs tot zinken gebracht.

35 Onze gewone correspondent te IJmuiden meldt: Een van de leden der bemanning van de
"Flora" heeft ons medegedeeld: Twintig mijl N. t. W. van den Nieuwen Waterweg zag het
stoomschip "Flora" van de Kon. Ned. Stoomvaart Mij., dat op reis was van Rotterdam
naar Leith, hedenmorgen eenige scheepsbooten drijven, die, toen de "Flora" naderbij
kwam, Engelsche matrozen en officieren bleken te bevatten. Het waren de
overblijvenden van de Engelsche kruisers "Hogue", "Aboukir" en "Cressy", welke door
40 een vijftal Duitsche onderzeebooten waren aangevallen en tot zinken gebracht. Om zes
uur hedenmorgen waren door gedoemde onderzeeërs de kruisers "Hogue" en "Aboukir"
getorpilleerd en om acht uur zag de bemanning van de "Flora" de "Cressy" overhellen
en in de diepte verdwijnen. Toen pikte de "Flora" de scheepsbooten op en haalde aan
boord ongeveer 287 man, onder wie eenige dooden en een tiental gevonden. De meesten
45 waren ongekleed. Vermoedelijk zijn twee Duitsche onderzeebooten gezonken. De anderen,
werden nagezet door het Engelsche eskader, dat nog juist door de "Cressy" kon
gewaarschuwd worden. De bezetting van de drie schepen bedroeg ongeveer 2400 man, van
wie denkelijk drievierde is verdronken. De geredden werden door de "Flora", die
ongeveer half zes arriveerde, hier geland en zijn vervolgens in het hier ingerichte
50 hospitaal en in de hotels ondergebracht. Een der geredden van een de oorlogsschepen
vertelde ons het volgende: Wij voeren met drie kruisers – de "Aboukir", de "Hogue" en
de "Cressy" – in de Noordzee bij helder weer.

Het was hedenochtend omstreeks zes uur, toen de "Aboukir" op verschillende plaatsen
getroffen werd. Het schip verdween in vijf minuten tijds in de diepte. De andere
55 oorlogsschepen dachten, dat de "Aboukir" op een mijn geloopt was, daar zij hoegenaamd
geen vijandelijke schepen bemerkten. Zij zetten hun booten uit. Eenige oogenblikken
later werd de "Hogue" geraakt en niet lang duurde het of ook deze kruiser zonk. De
"Cressy" had nog tijd om twee Duitsche onderzeeërs in den grond te boren. De "Cressy"
werd ongeveer acht uur door een anderen onderzeeër getorpilleerd. Het stoomschip
60 "Flora" en de "Titan" van de Kon. Ned. Stoomvaart Maatschappij, die in de nabijheid
waren, zetten hun booten uit, pikten verschillende booten van de oorlogsschepen op en
haalde de mannen binnen boord. Ook eenige loggers hebben vermoedelijk eenige
overlevenden opgenomen. Uit Rotterdam wordt ons gemeld, dat de "Titan" 114
drenkelingen aan boord nam, die voor het meerendeel aan Britsche marineschepen werden
65 overgegeven. Aan den Hoek van Holland werden door het schip aan wal gebracht 19
overlevenden, één gewonde en vijf dooden. Onze bijzondere verslaggever seint uit
IJmuiden:

Om kwart voor vieren gistermiddag kreeg men in IJmuiden bericht, dat de "Flora" in
zicht was en even later stoomde de boot binnen en meerde vlak bij het gebouw van het
70 "Witte Kruis", aan den buitensteiger. Zij bracht 258 Britsche matrozen aan en 27
officieren. De mannen moesten eerst voorzien worden van het hoognoodige kleeding, en
werden gebracht naar het Roode Kruis-gebouw, waar den schipbreukelingen onder- en
bovenkleeren werden verstrekt uit den grooten voorraad, die daar in reserve lag en
die nog werd aangevuld door wat van het fort werd gehaald, en wat goede, beste
75 IJmuidenaren nog inderhaast bij elkaar zochten en brachten naar het Roode Kruis-
gebouw. De mannen, die niet gewond waren en wien, dank zij hun enorm
uithoudingsvermogen, de angst, de ellende van den aanval en de uitputting van het
rondrijven in zee gedurende drie à vier uren niet hadden gedeerd, werden versterkt

80 met warme melk, met thee en cognac en met het noodige voedsel, dat het Roode Kruis
verstrekte; zij werden geschoeid met laarzen, die het Britsche consulaat ter
beschikking had, en toen werden zij ondergebracht: de gezonde jongens in
verschillende hotels van IJmuiden, in het lokaal van de Jongelingsvereniging en op
het landgoed van den heer J. T. Cremer, "Duin en Kruidberg". De heer Cremer liet
85 acht-en-dertig matrozen en twee officieren naar zijn buiten brengen per automobiel en
daar, onder bewaking van Hollandsche militairen, zullen ze tot Woensdagochtend
blijven; dan vertrekken ze per trein naar het interneeringskamp. In het Witte
Kruisgebouw werd één gewonde matroos opgenomen, in het Roode Kruis-gebouw zijn twee-
en-twintig gewonden ondergebracht.

90 Daar, voor het lage gebouw, stonden de groote zwarte automobielen van den heer
Cremer, waarmee een aantal matrozen wegreden naar het groote buiten. In een der
wagens zat een blonde Engelsche jongen, een wit verband om het hoofd. Hij zat er in
het blauwe artillerie-pakje van onze Hollandsche soldaten. En nog veel meer zagen we
er later, toen ze uit de doorweekte pakjes waren gekomen – er waren er bij, die
95 zonder eenig kleedingstuk door de "Flora" waren opgenomen – onze uniform droegen,
omdat men geen kleeeren genoeg had voor al die arme, verkleumde Jantjes, die nu kwamen
uitrusten op Hollandschen bodem. De groote reflectoren van de geweldige
acetyleenlantaarns wierpen stralende lichtplekken in de duisternis, welke heerschte
voor het Roode-Kruisgebouw en ze belichtten den arbeid van een aantal soldaten, die
100 de dekens en bossen stroo samen pakten en binnen droegen. Daarbinnen liggen de zieken,
de gewonden, de uitgeputten. We zijn doorgestaan tusschen de ledikanten van de mannen
met de gebruide gezichten en de donkere snorren. Er waren er bij, die rustten in een
zwaren, diepen slaap – een slaap die hun redding, hun behoud zoude zijn, zooals dr.
Van der Horst mededeelde. Niets, niets kon hen storen. Noch het heen en weer gaan der
105 zusters, noch het praten der bezoekers. Regelmatig en zwaar ging hun ademhaling onder
de wollen dekens. En naast die mannen waren er anderen, die opzaten in hun bed, den
rug gesteund door een kussentje. Ze hadden een plankje gevraagd, en een briefkaart,
en een potlood. Want zij hadden niet willen gaan slapen, vóórdat ze naar het
vaderland hadden bericht, dat zij waren blijven leven, dat zij, Godlof! niet
110 behoorden tot de vele honderden, die hun graf hadden gevonden daarginds, toen de
schepen werden getorpilleerd.

Ze wisten het wel, dat de Britsche officieren, dadelijk toen ze in IJmuiden waren
gekomen, een lijst hadden opgemaakt van de geredden en dat alle namen dadelijk naar
Engeland waren geseind; maar een enkel lettertje, gekrabbeld op een briefkaart, zou
115 toch eerst de geruststelling volkomen maken. En een der arme kerels was, onder het
schrijven van een smartelijke groet naar het huisgezin, in sluimer neergezonken. Hij
lag met breede, zwarte randen om de oogen, het ruw houten plankje vóór zich, het
stompje potlood en den onvoltooiden groet tusschen de vingers. Zoo lieten de zusters
en de dokter hem slapen; droomen misschien van huis en haard of van de doorgestane
120 verschrikking. Een der geredde Engelsche matrozen tusschen twee bedden, waarop twee
van zijn kameraden lagen te slapen, vertelde toen van dezen korten zeeslag, welke
verlies van drie Britsche pantserkruisers ten gevolge had, de volgende
bijzonderheden: In den vroegen morgen, omstreeks half zes, waren de "Aboukir", de
"Hogue" en de "Cressy" op een afstand van 30 mijl uit de Hollandsche kust ter hoogte
125 van den Nieuwen Waterweg. Het was mistig weder. Plotseling klonk een hevige
ontploffing; een groote waterkolom spatte omhoog en enkele oogenblikken later zag
men, dat de "Aboukir" overhelde. Van de beide andere schepen werden de sloepen
gestreken, om de drenkelingen van de "Aboukir" te redden. Doch terwijl men daarmee
 bezig was, klonken in de nabijheid van de "Hogue" nog eens drie ontploffingen. Deze
130 torpedoaanval had een half uur later plaats. En ongeveer een kwartier daarna spoot
opnieuw het water in twee reusachtige kolommen op; ook de "Cressy" was getorpilleerd
door de onzichtbare vijanden, die daar onder water op hun prooi loerden. Spoedig
zonken de drie pantserkruisers en dreven er na den aanval van de Duitsche
onderzeeboten slechts enkele sloepen op de zee rond vol met drenkelingen. Men pikte
135 enkele gewonden op, doch het meerendeel van de bemanningen der drie kruisers – onze
zagsman schatte het aantal officieren en matrozen op ongeveer 1800, – kwam jammerlijk
om. Voor de reddende booten naderbij kwamen, stierven nog enkelen der drenkelingen,
die zich een tijdlang drijvende hadden gehouden, door uitputting.

Een andere geredde had de Britsche marinevlag van zijn verongelukten kruiser
meegenomen. Vóór hem op de ruige wollen deken lag de vlag met het Roode Kruis op een
140 wit veld, de Union Jack, in den linker, bovenhoek. De jongen streek er onophoudelijk
overheen met een liefkozende streeling; hij was er zoo trotsch op, dat hij die vlag
had meegebracht en dat ze later weer naar het vaderland zou gaan. En hij vertelde de
"Aboukir" werd het eerst getorpilleerd en toensprongen van de beide andere booten een
gedeelte der bemanning in zee om de mannen van de "Aboukir" in sloepen te redden. Dat

145 is ons behoud geweest, zei hij. Want toen wij onze kameraden opvischten, werden ook
de "Cressy" en de "Hogue" in den grond geschoten. De "Cressy" zonk in 4 minuten. Zóó
vlug verdween het schip voor onze oogen, dat het ontzettend was om dien ondergang aan
te zien. En daarmee gingen bijna al de mannen naar de diepte. Want weinigen, héél
150 enkelen maar konden zich nog redden door in zee te springen. O, ik weet zeker, dat
bijna tweeduizend mannen den dood in het water hebben gevonden. En van hen, die hun
leven aanvankelijk hadden gered, zijn er toen nog heel wat verdronken, door zwakte,
door uitputting, de sterken alleen hebben het leven kunnen houden. Inderdaad, alleen
de sterken hebben het leven kunnen houden. En daar, in het Roode Kruisgebouw, lagen
er een paar met gebroken ribben, in brandende koortsen. En in den hoek achter een
155 strak, wit scherm, lag een jonge man te sterven.

Een onderhoud, met den gezagvoerder van de "Flora".

Kapitein B. P. Voorham deelde ons ook het een en ander mede over dezen zeeslag. Zijn
160 schip was op weg van Rotterdam naar Leith. Toen hij achttien zeemijlen buiten het
Maas-vuurschip was, zag hij op ongeveer acht mijlen afstands een kruiser met vier
schoorsteen, die overhelde en langzaam in de diepte verdween. Toen de "Flora"
naderbij kwam zag men op zee vele reddingsloepen rondrijven. Ondanks de hooge
noordwestelijke deining en het slingerende schip wisten de gezagvoerder en officieren
en manschappen van de "Flora", te zamen slechts achttien man, toch nog ongeveer
165 driehonderd schipbreukelingen te redden. Zooals wij reeds zeiden, waren de meesten
der Engelschen zoo goed als naakt. Aan boord van de "Flora" werden enkelen van de
hoognoodige kleeren voorzien. De "Flora" zette een sein op, opdat nog meer schepen
konden redden. Hierop verscheen later nog de "Titan", die schipbreukelingen naar Hoek
van Holland bracht. De redding duurde van negen uur tot half twaalf. Op dat oogenblik
170 verschenen nog andere Engelsche oorlogsschepen, en zag men ook even 'n paar Duitsche
onderzeeërs opduiken. De gezagvoerder van de "Flora" vond het toen geraden weg te
stoomen, daar hij weinig lust had midden in het gevecht te komen. De Engelsche
kruiser, welken de gezagvoerder van de "Flora" zag zinken, was dus de laatste van de
drie, welke in den zeeslag ondergingen. De beide andere waren toen reeds in den grond
175 geboord. Onder de geredde drenkelingen bevonden zich ook een paar officieren van
gezondheid, zoodat aan boord van de "Flora" reeds een aanvang kon gemaakt worden met
het verbinden van de gewonden.

In IJmuiden.

180 De bevolking van IJmuiden heeft den geheelen namiddag en avond de straten van het
visschersplaatsje gevuld. Ieder was op de been en de belangstelling was verdeeld
tusschen de hotels, waarin de geredden waren ondergebracht, het Roode Kruis-gebouw en
de automobielen die af en aan tuften, die Engelsche matrozen wegbrachten en lieden
aanvoerden uit de omliggende plaatsen en voornamelijk uit Amsterdam. De hulpvaardige
185 helpsters en zusters in de Roode Kruis barakken waren den ganschen nacht bezig, de
Engelschen met de grootste zorg te verplegen en van de matrozen vroegen ons eenigen
om toch vooral in de "Newspapers" die vriendelijke zachte vrouwen en al die andere
Hollanders te danken voor wat ze deden voor de Engelsche zeelieden. De Engelsche
consul te IJmuiden deelde ons nog mede, dat in den loop van den nacht eenige
190 visschersschuiten te IJmuiden werden verwacht met nog een aantal geredden aan boord.
Een officieele naamlijst van de geredden kon ons nog niet worden verstrekt; wel
vernamen wij, dat onder hen ook behoort de commandant van de "Hogue", kapitein ter
zee Nicholson. Het lijk van den matroos, die bezweken is ten gevolge van de
doorgestane uitputting, zal te IJmuiden ter aarde worden besteld. De toestand der
195 gewonden is bevredigend. Toen we, tegen middernacht, de visschersplaats verlieten,
was stilte en rust teruggekomen in het Noordzee-stadje, dat enkele jaren geleden
gastvrijheid verleende aan de jolige, uitgelaten bemanning van de machtige Engelsche
vloot, die op slagschepen, kruisers en torpedobooten voor de kust kwamen en dat thans
een aantal uitgeputte, terneergeslagen drenkelingen van diezelfde Britsche zeemacht
200 onderdak verschaft, nadat zij door een Hollandsche boot werden gered en naar de
Nederlandsche kust gebracht.

Het gevecht te Zanzibar.

LONDEN, 22 Sept. (Reuter's bijz. dienst) Uit Kaapstad worden nog de volgende
205 officieele bijzonderheden geseind omtrent de actie tusschen de "Pegasus" en de
"Königsberg" te Zanzibar. Het Duitsche schip de "Königsberg" naderde in volle vaart
om vijf uur Zondagmorgen en ontredde met drie schoten het Engelsche
patrouillevaartuig. Daarna opende zij het vuur op de "Pegasus". De Duitschers schoten
zeer goed, beginnende op een afstand van 9000 yards en eindigend toen zij tot 7000
210 yards genaderd waren. De geheele bewapening van de "Pegasus" kwam in actie, doch in

een kwartier tijds waren de kanonnen tot zwijgen gebracht. Na een wachtpoos van vijf minuten opende de "Königsberg" opnieuw het vuur, dat gedurende weder vijftien minuten aanhield. Het Engelsche schip was niet in staat te antwoorden. Bijna alle verliezen aan Britsche zijde vielen voor rond de kanonnen en op het bovendek. Het schip kreeg een zwaar gat op de waterlijn, waardoor het sterk begon te hellen. De Engelsche vlag werd tweemaal weggeschoten, doch door matrozen aan de hand omhoog gehouden. Blijkbaar heeft de "Königsberg" weinig schade opgelopen.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Fransch communiqué.

PARIJS, 22 Sept. (Reuter.) Communiqué. De Duitschers toonden gisteren over het geheele front aan de Oise en in Woëvre zekere activiteit, zonder echter resultaten van eenige beteekenis te bereiken. Zij verloren eenig terrein aan den rechteroever der Oise door de Fransche aanvallen. In Woëvre deden de Duitschers een woedenden aanval op de hoogten aan de Maas, zonder daar echter vasten voet te krijgen. Wij namen eergisteren talrijke gevangenen.

FRANKRIJK.

Duitsch tegen-protest.

BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) Officieel. De Fransche regeering ontzag zich helaas niet de feiten te verdraaien toen zij beweerde dat de Duitsche troepen zonder militaire noodzakelijkheid de kathedraal te Reims tot schietschijf van een stelselmatig bombardement maakten. Reims is een vesting, die door de Franschen nog in de laatste dagen met alle ten dienste staande middelen is verbeterd en tot verdediging van hun tegenwoordige stelling wordt gebruikt. Bij den aanval op deze stelling werd het bombardement van Reims helaas noodzakelijk. Bevelen waren gegeven om de beroemde kathedraal hierbij te sparen. Wanneer het desnietteenstaande waar blijken zou, dat bij den door den strijd in de stad uitgebroken brand ook de kathedraal heeft geleden, wat wij op het oogenblik niet in staat zijn vast te stellen, zou dat niemand meer betreuren dan wij. Schuld hebben alleen de Franschen, die Reims tot een vesting, een steunpunt hunner verdedigingslinie gemaakt hebben. Wij moeten met nadruk protesteeren tegen de bewering dat de Duitsche troepen uit vernielzucht, zonder de meest dringende noodzaak, gedenkteeken der architectuurgeschiedenis vernietigen.

De kathedraal te Reims.

Het Duitsche generaal-consulaat te Amsterdam verzoekt ons plaatsing van de volgende: VERKLARING.
"In strijd met Havas-berichten, dat de Duitsche artillerie met opzet de belangrijkste gebouwen van Reims heeft vernield, wordt hierdoor officieel verklaard, dat integendeel het Duitsche opperbevel last gegeven heeft, de kathedraal zooveel mogelijk te sparen. De beschadiging der kathedraal van Reims is veroorzaakt door het gebruik ervan tot dekking van Fransche batterijen en door den door deze batterijen uitgelokten artilleriestrijd. De opzettelijke beschieting is een leugen; men heeft integendeel zooveel doenlijk gespaard. Het is onwaar dat de kathedraal geheel is verwoest."

De nieuwe springstof.

Men meldt ons: De Parijsche "Matin" deelt een en ander mede omtrent de ontzettende werking van de nieuwe bij het Fransche leger in gebruik zijnde springstof turpin. Het explosief werd gebruikt tegenover een verraste Duitsche compagnie. De naaste omgeving zag eruit of een vulkaanuitbarsting gewoed had. Twee soldaten stonden dood, recht overeind. Twee hielden nog speelkaarten in de hand. 61 waren dood gebleven zonder wonden. Geen bloeddruppel was aan hunne lijken zichtbaar. De stof overtreft in werking zelfs het meliniet.

Klachten van Maurice Barrès.

Maurice Barrès schrijft in de "Echo de Paris": De zorg voor de gewonden is niet wat het kon zijn. De briefwisseling tusschen de soldaten en hun familie geschiedt niet snel genoeg. Dat zijn twee hoogst belangrijke tekortkomingen. Niets, absoluut niets mag den soldaten ontbreken, die voor ons vechten. Zij hebben ons gered en wij zouden slap en nalatig zijn in hun verzorging! Eén zinsnede uit een brief van een jong soldaatje wil mij niet uit de gedachte: "Er zijn lui, die een vroolijk leventje lijden en er niet aan denken, dat anderen voor hen vechten." Laat ons zorgen niet tot dezulken te behooren. De geneeskundige en sanitaire diensten kunnen uitnemend zijn ingericht — dat zien we aan de Engelschen. Daarom vestig ik met den grootsten nadruk de aandacht van de autoriteiten op die beide tekortkomingen. Geen moeder kan rustig

slapen, als zij geen tijding van haar jongen krijgt – geen Franschman kan rust hebben, als hij bedenkt, dat de gewonden onvoldoend verzorgd worden.

280 **Uit Noord-Frankrijk.**

(Van een bijzonderen verslaggever.) ROUBAIX, 17 Sept. Dat was, bij mijn terugkomst in 't noorden van Frankrijk een verschil met enkele maanden geleden, toen ik eruit ging! Dan: alles leven en handel, verkeer en vertier in dit machtige fabrieksmiddelpunt van Noord-Frankrijk, of liever van Europa! Nu...? Zooals men weet, heeft de Fransche regeering het noorden van Frankrijk met Lille als middelpunt prijs gegeven en enkele weken geleden hadden Duitsche troepen er hun kalmen – ik zeg *kalmen* – intocht gedaan... Van dien intocht vertel ik u eerst wat. Gelijk men er mij van verteld heeft. Nog met 'n natikje van doorgestanen angst nu en dan in de stem. Maar niet minder ook met 'n nauwelijks ingehouden trilling van blijdschap, omdat dat, omdat 290 "zij" nu tenminste voorbij waren. Eerst was gekomen, plots als een donderslag uit helderen hemel, het mobilisatiebevel. Kalm en waardig, schoon niet zonder geestdrift, had ook 't noorden daaraan gevolg gegeven. En men had zelfs niet z'n vertrouwen verloren, toen 24 uur nadat ze opgetogen uitgetogen waren, de jonge mannen, velen hunner (ook te Roubaix) in hun woning terugkeerden voor 2, 4, 6 dagen – "omdat men 295 hen niet zoo dadelijk helpen kon aan wapens en kleeding, aan voeding en onderdak..." Zie, dat hadden ze allen blijmoedig en rustig gedragen, gerustgesteld als men hen had, dat onmiddellijk gevaar nog niet dreigde voor 't Noorden. Maar toen niet zoo heel lang daarna op eenmaal Lille (Rijsel) tot open stad was verklaard, het Noorden prijs werd gegeven als het ware, en weldra de Duitschers aanrukten over de grenzen, 300 toen werd 't anders. Toen was men niet alleen bang, maar ook boos 'n beetje... Want, natuurlijk, men vreesde het ergste. Men gevoelde zich losgelaten en als "overgeleverd". Men dacht dat de "revanche" hier nuteen aanvang ging nemen, en nog o zooveel meer... Maar gelukkig, dat was alles andersgegaan dan ieder gedacht had. Hier en verderop in 't noorden had men over 't doortrekken en optreden der Duitsche troepen zoo goed als *niet te klagen* gehad. Om Roubaix waren "maar" drie mannen door hen gefusileerd. Tegen alle verbod der overheid in hadden ze een barricade opgericht in de straat, om er bij de nadering der Duitschers met 't geweer aan den voet bij op post te gaan staan... Waarachtig geen wonder! Doch overigens, ja, ze hadden eten en 310 drinken geëischt en oorlogsschatting, en voorraden proviand, en automobielen en honderd andere dingen meer, die ze gekregen hadden of niet gekregen, betaald of niet betaald, en die ze bij hun overhaasten uittocht naar St. Quentin schier alle hadden moeten achterlaten... maar "baldadigheden", zooals in 't naburige België, hadden de Pruisen zoo niet gepleegd... Zoo is in 't kort 't relaas, dat mij uit meer dan een mond hier meegedeeld werd. Een hemelsbreed – of moet ik zeggen een helsbreed? – 315 verschil met hetgeen ik in België van ooggetuigen vernam als hun ondervinding over 't optreden der Duitsche legers daar... Te midden van de algemeene spanning echter hebben de *Nederlanders* hier in het noorden nog in ander opzicht moeilijke dagen doorgemaakt. Doch daarvan wellicht in een volgenden brief.

320 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

De actie der Russen.

PARIJS, 22 Sept. (Reuter.) Communiqué. De Russen vervolgden in Galicië de achterhoeden der Oostenrijksche legers en brachten dezen belangrijke verliezen toe. Zij bombardeeren de versterkingen van Janoslaw.

325

In Galicië.

PETROGRAD, 22 September. (Tel. Agent.) De Russische troepen bezetten een versterkte positie te Jaroslaw, een belangrijke spoorwegknoop, waarvan het brughoofd de San en het verkeer over deze rivier beheerscht. De Russische vlag waait boven de stad.

330

Op het Zuidelijk oorlogstooneel.

Servische berichten.

NISH, 21 September. (Reuter.) Een buitengewoon bloedig gevecht dat reeds verschillende dagen duurt, wordt geleverd bij Kronpagne (?) aan de Drina. De Oostenrijkers, ten getale van 150,000 man met talrijke artillerie, werden door de Serviërs verslagen. Dit gevecht beteekent de laatste wanhopige poging van de Oostenrijkers om in Servië door te dringen. De Servisch-Montenegrijnsche troepen rukken thans op in Bosnië. De Montenegrijnen, onder aanvoering van den Servischen generaal Boja Jankovitsh, bevinden zich op 15 kilometers afstand van Serajewo.

340

DUITSCHLAND.

Een landraad over de Nederlandsche neutraliteit.

In een te Kreuznach verschijnend officieel blad komt de bekendmaking voor van den Landraad von Nassa, die daarin waarschuwt tegen het lastig vallen van Hollanders. Eenige bewoners van Kreuznach hadden, naar aanleiding van een onwelwillend bericht in een kleine Nederlandsche courant, een daar wonenden Nederlander onvriendelijk bejegend. De landraad, tot wien daarover een klacht werd gericht, publiceerde in het officieele orgaan een waarschuwing, aldus luidende: "Ik vesting er de aandacht op, dat Nederland een neutrale staat is, dat talloze Duitsche vluchtelingen uit België en Duitsche gewonden in Nederland vriendelijk zijn opgenomen, dat het Duitsche Rijk tot Nederland in vriendschappelijke betrekking staat, en dat het onrechtvaardig en in strijd met den Duitschen aard is, het een Nederlandsch burger te laten ontgelden, voor een aanval in een onbeteekenend Nederlandsch blaadje. Van de Duitsche burgers mag worden verwacht, dat zij tegenover vreemde staatsburgers, maar vooral die van neutrale staten, Duitsche gastvrijheid zullen doen gelden, en zich zullen onthouden van iedere uiting en handeling die in neutrale staten ontstemming kan wekken." In de Duitsche bladen lezen wij, dat de kroonprins reeds om warme kleeren voor zijn soldaten gevraagd heeft. Ook de andere legers hebben die noodig en de treinen zijn overladen met het vervoer van munitie en voedingsmiddelen. Het Roode Kruis zond tot dusver 6000 wollen buizen naar het front, een aantal dat verdrinkt bij de ontzaglijke legermassa. Er is nu op initiatief van de keizerin een "comité voor warme onderkleeding" gesticht, dat maatregelen zal beramen om winterkleeding te verschaffen aan de troepen, in de eerste plaats die in Rusland.

Zorg voor het leger.

BERLIJN, 22 September. (W. B.) De keizerin ontvangt dagelijks verschillende persoonlijkheden uit de organisatie der vrijwillige ziekenverpleging om met hen te beraadslagen op welke wijze de verpleging der gewonden steeds doelmatiger kan worden ingericht, het transport worden vergemakkelijkt, verpleegkrachten steeds naar plaatsen gebracht waar hun diensten worden gevorderd. Daarbij wordt ook zorgvuldig nagegaan, hoe aan het leger en de veldlazaretten de bij het intreden van het koelere weder steeds noodzakelijker verwarmingsmiddelen en andere gebruiksvoorwerpen kunnen worden gezonden.

Majoor Yate.

Da Engelsche majoor Yate, wiens ontvluchting uit de krijgsgevangenschap te Torgau is gemeld, heeft zich toch, volgens de "Köln. Ztg.", niet aan zijn vervolgers kunnen onttrekken. Toen hij door een patrouille werd achterhaald, heeft hij zich door een snede in de keel van het leven beroofd.

ENGELAND.

Het Canadeesche contingent.

VAL CARTIER, 22 Sept. (Reuter.) De Canadeesche minister van militie, Hughes, meldt, dat Canada 31,2?0 man uitzendt, 10,000 man meer dan Kitchener verzocht. Canada zendt ook 300 machinegeweren.

Dum-dums.

De Britsche legatie te 's-Gravenhage meldt: Het Fransche gouvernement heeft aan het Britsche gouvernement toegezonden foto's van dum-dum-kogels, gevonden op Duitsche soldaten en een foto van een wond, een Frans soldaat toegebracht door een ontplofbaren kogel, die na zijn hand getroffen te hebben, ontplofte, en verschrikkelijke kwetsuren veroorzaakte en de mouw van zijn jas in brand stak.

OOSTENRIJK.

De Weenske universiteit.

WEENEN, 22 September. (W. B.) Volgens een heden openbaar gemaakte bekendmaking van het rectoraat der universiteit te Weenen, zullen in het komend semester buitenlanders, die behooren aan een met Oostenrijk-Hongarije in oorlog zijnden staat van de inschrijving worden uitgesloten.

Maatregelen in verband met het economisch leven in Oostenrijk.

Bij Keizerlijk besluit is in Oostenrijk-Hongarije bepaald dat gedurende den oorlog ter voorkoming van faillissement of executie zaken die in financieele moeilijkheden verkeerden onder toezicht van deskundigen kunnen worden geplaatst, die door de rechtbanken benoemd zullen worden. Deze curators kunnen uit de opbrengst der zaak zooveel als voor een bescheiden levensonderhoud wordt vereischt ter beschikking van

Naspeuringen van Paul Theelen: 23 september 1914

den eigenaar stellen. De rest komt aan de crediteuren. Een soortgelijke maatregel is, zooals men weet, na het uitbreken van den oorlog in Duitschland genomen. Aanstelling van deskundigen kan daar echter alleen op aanvraag van de debiteuren plaatshebben.
410 Het Altesten Collegium in Berlijn heeft thans verzocht de desbetreffende bepalingen in zoodanigen geest te wijzigen dat ook de crediteuren, als in Oostenrijk, de aanstelling van een curator kunnen vragen.

BELGIE.

415 **Burgemeester Max.**

ANTWERPEN, 22 Sept. (Eigen bericht.) Aangaande het conflict tusschen burgemeester Max en het Duitsch militair bestuur te Brussel (door onzen briefschrijver in het Maandagochtendblad medegedeeld) kan nog het volgende worden gemeld:
420 Donderdagavond werd de burgemeester door majoor Von Bayer met vier gewapende soldaten aangehouden en voor baron Von Lutwitz gebracht, die hem mededeelde, dat men zinnens was hem naar Duitschland te voeren. Max verklaarde het lokaal van het Duitsche gouvernement niet te zullen verlaten dan als burgemeester van Brussel. Lutwitz zegde geen verdere inbreuk op zijn gezag te zullen dulden. Max werd vrijgelaten. Daar de Brusselaars verstoken blijven van alle nieuws en alleen Duitsche berichten onder de
425 oogen krijgen, deelt Max dagelijks op de stoep van de Beurs in een korte toespraak de laatste gebeurtenissen mede.

Leuven.

"De Tijd" geeft de officieele lijst der te Leuven verwoeste huizen. Wij geven ze hier
430 weer; wie met het terrein bekend is, kan er zich een beeld uit vormen van de in de stad aangerichte schade.

Groote Markt. — Alles afgebrand behalve de nrs. 1, 2, 3, 4 (van den ingang van Sint Petrus tot aan de Michelschestraat).

435 Margarethaplaats. — Alles, behalve de nrs. 1, 2, 3 (tusschen de Jodenstraat en de Mechelschestraat). de n. 6 (verkooplokaal Van Kerkhoven) en de n. 11 (Café Depauw) en de groote posterijen.

Boekhandelstraat. — Is niets verbrand.

Eikenstraat. — De nrs. 1 tot 21, de Tafel Rond inbegrepen.

440 Muntstraat. — De nrs. 2 tot 20 en 35 tot aan de Thienschestraat.

Penstraat. — Gansch verbrand.

Mechelschestraat. — De nrs. 1 tot 23 (hoek der Penstraat); de andere kant, tegen Sint-Petrus.

Brusselschestraat. — De nrs. 1 tot 35 (hoek der Wieringxstraat); nrs. 2 tot 38 (magazijn Meernt); nrs. 74 tot 98 (hoek der Dijle).

445 Koordenstraat. — Gansch vernield.

Kortestraat. — Idem.

Naamschestraat. — Nrs. 1 tot 39 (Linkerkant) no. 2 tot einde der Hallen (hoek der Krakenstraat). De straten, die van de Naamschestraat tot aan de Oude Markt gaan, tot
450 aan de Krakenstraat. Deze laatste straat is vernield van den rechten kant alleen.

Oude Markt. — Alles, behalve het College der paters Josephieten, de nrs. 30 tot 41 (op het einde rechts) en de herberg "De Lavoer".

Parijsstraat. — De nrs. 1 tot 7; 19 tot 37; 43 tot 49; 2 tot 40. De twee eerste straten tusschen de Oude Markt en de Parijsstraat.

Ridderstraat. — De nrs. 190 tot 236; 246 tot 248; 201 tot 239.

455 Statiestraat. — De nrs. 2 tot 20; 34 tot 72; 94 tot 112; 128 tot het einde, 1 tot 81, 85 tot 101; 111 tot 133; 155 tot het einde.

Louis Melsenstraat. — De nrs. 1 tot 7; 2 tot 8; 17 tot aan de Statiestraat.

Vanderkelenstraat. — Van no. 2 tot aan de Statiestraat; van no. 5 tot aan de Statiestraat.

460 Vital de Costerstraat. — De nrs. 1 tot 19 en 2 tot 16; de nrs. 46, 48, 50 (de Bank De Grom is niet vernield).

Dietschestraat. — De nrs. 1 tot 41; 47 tot 77; 85 tot 91; 145 tot 151; 249 tot het einde; de nrs. 2 tot 26; 36 tot 38; 88 tot 100; 122 tot 138; 246 tot het einde.

Minckeleerstraat. — De ingang langs de Dietschestraat.

465 Vaartstraat. — De nrs. 4 tot 10 en 1 tot 13 (van de Dietschestraat tot aan de Schrijnstraat, de muziekschool inbegrepen).

Vaart. — Niets dan de bureelen van de "Ateliers de la Dijle".

Dietsche Vest. — Nrs. 1 tot 15; 21 tot 23; 71 tot 77; 2 tot 16.

Dietsche Steenweg. — Gansch vernield tot aan de brug van den ijzeren weg.

470 S[t]atie Plaats. — Gansch vernield zoo als het deel tusschen de Dietschestraat en de Statie Plaats.

Rijschoolstraat. — De kazerne van de Witte Damen; 12 tot het einde en 31 tot het

einde.
Schrijnstraat. – Nummer 14 tot 36.
475 Graanmarkt. – Nummers 12, 13 en 14 (hoek der Volksplaats).
Volksplaats. – Alles, behalve nummer 39.
Savoiestraat. – Nummers 1 tot 13, 2 tot 10 en 26.
Jan Stasstraat. – Nummers 1, 13, 15, 2 van 22 tot aan Statiestraat.
480 Leopoldstraat. – Nummers 2 tot 8, 12 tot 28, 36 tot aan de Statiestraat, 1 tot 13, 23
tot aan de Statiestraat.
Thiensch[er]straat. – Nummers 2 tot 22, 50 tot 56 (hoek Muntstraat), 8 tot 76 (hoek
Bériotstraat) van 282 tot einde, 1 tot 53 (tegen het krijgsgasthuis) 363 en 365.
Blijde Inkomststraat. – Nummer 7 (huis huissier Clerckx).
Maria Theresiastraat. – Nummers 27, 59 tot 67 inbegrepen, 127 tot 159, 102 tot 112.
485 Juste-Lipsestraat. – Nummers 42 tot aan de Thiensche vest, 75 tot aan de Thiensche
vest.
Thiensch[er] vest. – De gansche binnenkant (stadskant) van de statie tot aan de
Thiensch[er] poort, buitenkant van 1 tot 37, 47, 81, 97, 99 en 101.
Dagobertstraat. – Nummers 52 tot aan de Thiensch[er] vest, 45 tot aan de Thiensch[er] vest.
490 Geldenaaksche Baan. – Van 2 tot 12 (stadskant).
Thiensch[er] poort. – Alles, behalve den hoek van de Blijde Inkomststraat.
Thiensch[er] steenweg. – (Tot de brug van Tivoli) alles, behalve nummers 7, 9, 11, 13, 2
en 26.
Tervuersche steenweg (Terbank). – Nummers 54 tot 64, 71, 73, 78.
495 Buiten deze huizen werden nog afgebrand: Kerk St. Pieter, bibliotheek der
Hoogeschool, muziekschool, stadsschouwburg, gerechtshof.

Nederland en de Oorlog.

Uit Maastricht.

500 Donderdagmorgen te 8.44 uur zullen zes Belgische gewonden uit het Roode Kruis en vier
militairen uit de kazerne geïnterneerd worden naar Gaasterland, en 's middags 5
Duitschers naar Alkmaar. Morgen worden elf nog zwaar gewonden uit het
Augustijnengebouw overgebracht naar Calvariënberg. Het Augustijnengebouw wordt
505 Donderdag opgeheven, terwijl tegelijkertijd de ambulance in het huis van minister
Regout met honderd bedden in gereedheid zal zijn.

Toelating tot de K. M. A.

Het mondeling gedeelte van het toelatingsexamen, welk gedeelte wegens de mobilisatie
niet is afgenomen, vervalt voor hen, die voldaan hebben bij het schriftelijk
510 gedeelte. Zij, die bij laatstbedoeld gedeelte zich als twijfelaars deden kennen,
zullen nu tijdens het rangschikkingsonderzoek nader worden ondervraagd. Ditmaal
kunnen dus allen, die het schriftelijk gedeelte van het toelatingsexamen aflegden,
voor toelating mededingen. Aangezien er dit jaar geen gelegenheid wordt geboden ook
te Assen, 's-Gravenhage of Nijmegen het schriftelijk gedeelte van het
515 rangschikkingsexamen af te leggen, doch allen zich daarvoor naar Breda moeten
begeven, kunnen – ter tegemoetkoming in de kosten – voor zoover mogelijk, de
adspiranten op vertoon van hun oproepingsbrief huisvesting zonder voeding bekomen op
de Academie. Zij hebben zich daartoe tijdig per briefkaart te wenden tot den
520 Bibliothecaris van de K. M. A. te Breda.

Wat voor de vluchtelingen gedaan is in Scheveningen.

Half October zal de Toevlucht "Oranje-Hotel" in Den Haag deze, door de Maatschappij
Zeebad Scheveningen zoo vriendelijk aangeboden huisvesting voor vluchtelingen moeten
525 j.l. werden in de Toevlucht 184 vluchtelingen opgenomen en 24 bij het Leger des
Heils, voor rekening van de Toevlucht, ondergebracht. Thans bevinden zich: 110
vluchtelingen in de Toevlucht; 16 bij het Leger des Heils; 11 in de
Stadsvacantiekolonie (de laatste 27 voor rekening van de Toevlucht); 15 in een huis,
ingericht door mevrouw Wilton (geheel voor haar eigen rekening) en 10 in een huis
530 ingericht door mevr. Schlimmer (eveneens voor haar eigen rekening). De overige
vluchtelingen, die in het afgeloopen tijdperk de Toevlucht hebben verlaten, zijn ten
deele bij particulieren gehuisvest of kunnen verder voor zich zelf zorgen. De groote
meerderheid onzer vluchtelingen zijn uit den aard der zaak Belgen, dan volgen in
getalsterkte de uitgeweken Hollanders, dan de Duitschers, terwijl Oostenrijkers,
535 Franschen, Russen en Bulgaren slechts sporadisch voorkomen. Behalve de menschen, die
in de Toevlucht of de drie andere genoemde inrichtingen werden opgenomen, kwamen ruim
50 aanvragen om raad en hulp. Van dezen werden eenigen naar het "Israëlietisch
Steuncomité" verwezen, eenige anderen naar het "Deutsche Hilfsverein". In één geval

540 werd hulp geweigerd wegens gebleken onbetrouwbaarheid. In alle andere gevallen werd op een of andere wijze hulp verleend. In het toevluchtsoord "Oranje-Hotel", evenals in de huizen van de dames Wilton en Schlimmer, worden – behoudens koken – alle werkzaamheden in huis, in de keuken en de wasscherij door de vluchtelingen verricht; in de ruime naaikamer worden de ontvangen kleedingstukken veranderd en versteld en ook nieuwe kleedingstukken vervaardigd.

545 Een vluchteling-schoenmaker heeft in de toevlucht zijn werkplaats, waar hij de gapende wonden van een leger schoenen en schoentjes lapt en geneest. Hij verheugt zich in een trouwe en uitgebreide klandizie! Voor de meeste mannen – bijna allen Hollanders – is het gelukt, dank zij een niet genoeg te waardeeren medewerking van anderen, werk te vinden. Ook eenige vrouwen en meisjes werden in de gelegenheid

550 gesteld bij landgenooten bezoldigden arbeid te verrichten. Zoolang deze arbeiders en arbeidsters nog in de Toevlucht verblijven, zijn zij verplicht een gedeelte van hunne verdiensten af te dragen, ten einde aan hunne lotgenooten, die in de Toevlucht zelf werken ten bate van allen, een kleine vergoeding te kunnen geven. Dat het aan het comité gelukt is, allen met nuttig werk bezig te houden, wordt vooral uit een moreel

555 oogpunt als een zeer te waardeeren factor beschouwd. De stemming onder de vluchtelingen is dan ook, evenals de gezondheid, uitstekend. Sedert een tiental dagen is de Fransche school in de stads-vacantie-kolonie – waar de kinderen den dag doorbrengen – in vollen gang; op één uitzondering na wordt het onderwijs door vluchtelingen gegeven, terwijl de heer Hoosemans, kapelaan, godsdienstonderwijs

560 verstrekt en zeer welwillend het toezicht op de school op zich heeft genomen. De 11 Hollandsch sprekende kinderen bezoeken ten deele de openbare school, ten deele – op verzoek – een R.-K. school. Drie kinderen werden kosteloos in ziekenhuizen opgenomen; één zuigeling, bij aankomst 8 dagen oud, overleed in een inrichting hier ter stede; de moeder was met haar pasgeboren kindje op de vlucht gejaagd. De overige 60

565 kinderen, zuigelingen inbegrepen, verkeerden in blakenden welstand. Het kleerenmagazijn is van ondergoed nog ruim voorzien; dringend noodig zijn echter thans: flinke schoenen voor de kinderen, schoolpantoffels, capes, warme wollen doeken, overjassen en wollen dekens. Thans nadert de winter en nog is het comité na ijverige pogingen er niet in geslaagd een huis voor zijn vluchtelingen te vinden; het

570 is echter vast besloten den begonnen arbeid voort te zetten. De groote belangstelling voor het doel en de krachtige medewerking, die de bestuurderessen tot nu toe mochten ondervinden, geven haar den moed de toekomst met blijde hoop tegemoet te zien. Het comité, dat bestaat uit de dames: Van Deventer-Maas (voor de huishouding), Pleyte-De Roo (voor de kleeding en hygiëne), Rooseboom-Pit (secretaresse-pennigmeesteresse),

575 Treub-Cornaz (voor de aanvragen van werkverschaffing, onderwijs en huisvesting) houdt dagelijks spreekuur van 10-12 en van 3-5, terwijl Donderdag van 3-5 uur als bezoekdag is aangewezen.

De Nederlandsche trein.

580 (Ingezonden.) Zaterdag 19 September 's morgens 8.60 vertrok uit Bern naar Nederland een extratrein, samengesteld uit D-wagens 1e en 2e klasse der Hollandsche Spoorwegmaatschappij, waarin 150 plaatsen voor Nederlanders gereserveerd waren, terwijl de overige plaatsen disponibel gesteld waren voor Amerikanen en andere neutralen. Ook te Zürich kon men plaats nemen, doch niet op andere stations, zelfs

585 niet in Duitschland. Te 11 uur uit Zürich vertrokken ging het via Schaffhausen (te 1 uur) Sengen, De Schwarzwaldbahn, Carlsruhe, Heidelberg, Frankfort, Wiesbaden, Keulen, Kleef, om precies te 6 uur Zondagochtend te Nijmegen aan te komen. Vandaar ging een gedeelte van den trein via Amersfoort naar Amsterdam, terwijl een ander gedeelte via

590 Dordt naar Rotterdam en Den Haag ging. Naar Arnhem en het Noorden gingen verscheiden passagiers per gewonen trein van 7.35. Overall in Zwitserland en Duitschland (natuurlijk in Nederland ook) was men voorkomend en beleefd. Het vertoonen van de passen bij het binnenkomen en bij het verlaten van Duitschland werd door Deutsche gendarmerie of onderofficieren zeer beleefd verzocht, niet gelast. Handbagage werd niet gevisiteerd. Koffers (die men in behoorlijk aantal had kunnen meenemen) evenmin.

595 Onderweg werden aan sommige stations niet alleen Deutsche couranten en lectuur over den oorlog gratis aangeboden, maar ook, alweer gratis, verschillende dranken en "belegte Brödchen".

In Schaffhausen was een Speisewagen aangehaakt, waarin men 's middags een uitstekend diner voor 3 mark en 's avonds à la carte koude spijzen kon krijgen, die men

600 besproeien kon met mineraalwater, of bier of wijn naar een zeer uitgebreide keuze, terwijl uitstekende koffie of thee de reis verder kon veraangenamen. Wat mij het meest echter frappeerde, was dat wij onderweg verscheiden treinen met troepen voor het front bestemd, aan tusschenstations achterop en voorbij reden! Een woord van hulde voor de uitstekende organisatie van dien extratrein aan onzen gezant te Bern,

605 jhr. Van Panhuys en aan de Nederlandsche, Duitsche en Zwitsersche regeeringen en
spoorwegmaatschappijen. Ten slotte een vraag. Zoude er soms mogelijkheid bestaan een
dergelijken *Nederlandschen* trein voor neutralen b.v. elke 14 dagen op vooruit
bepaalde vaste data van Nijmegen of van Zevenaar naar Bern en terug te laten rijden?
610 Men zou dan van Bern uit door Zwitserland naar Italië of andere zuidelijke gelegen
landen of van die landen via Bern en Nederland naar Amerika en de noordelijke landen
kunnen komen. Zoo'n *Nederlandsche* trein zou onzen reeds zoo goeden naam in het
buitenland nog meer verhoogen. Een ex-gestrande.

BINNENLAND.

615 De Nederlandsche gezant te Washington.

Onze gezant te Washington is den 20en September op zijn post teruggekeerd.

De officieren Verhulst en Reymers.

620 De Nederlandsche officieren Verhulst en Reymers, die zich nog steeds in gevangenschap
in Albanië bevonden, zijn gisteren te Durazzo aangekomen, van waar zij heden de reis
naar Nederland ondernemen. Bovenstaand verblijvend bericht is aan het departement van
buitenlandsche zaken bijna gelijktijdig ontvangen namens de Italiaansche,
Oostenrijksch-Hongaarsche en Roemeensche regeeringen. Met dank moge worden herinnerd
aan de onvermoeide pogingen, die vanwege genoemde regeeringen zijn in het werk
625 gesteld om de bevrijding van onze officieren te bewerken.

Posterijen en Telegrafie.

Het Portugeesche ministerie van koloniën deelt mede, dat in telegrammen van, voor en
over de kantoren in het district Huila (provincie Angola) het gebruik van geheime
630 taal (overeengekomen en cijfer), niet meer is toegelaten. De telegrammen voor dit
district moeten in verstaanbare Portugeesche, Fransche of Engelsche taal zijn
gesteld.

Laatste Berichten.

635

RUSLAND.

Aan de Perzische grens.

KONSTANTINOPEL, 22 Sept. (W. B.) De "Terdschumann Harikat" ziet de reden voor de
verklaring van het Kaukasusgebied in staat van oorlog en de buitengewone maatregelen
640 aldaar in de waarschijnlijkheid dat Perzië den toestand van het oogenblik zal
gebruiken om het Engelsch-Russische verdrag van 1908 inzake de verdeling van Perzië
in sferen van invloed, op te zeggen. Het blad zegt: Zelfs wanneer Perzië geen
officieele stappen neemt is het aan geen twijfel onderhevig, dat verschillende
stamhoofden deze gelegenheid niet zullen laten voorbijgaan. Bij sommige stammen is de
645 opwinding zoo sterk, dat de regeering ze niet meer kan terughouden.

BERICHT AAN ZEEVARENDEN.

Duitschland. Noordzee. Verboden vaarwater en ankerplaats. Norder Watt. Oost-
Friesland. Het ankeren op Norder Watt in de nabijheid van het station voor draadlooze
650 telegraphie van Norddeich en het voorbijvaren van dit station bij nacht is tot nader
aankondiging verboden. Ligging Norddeich ongeveer: 53 gr. 36' N.b. en 7 gr. 8' O.l.

BEURS EN NIJVERHEID.

De oorlog en de handelsverdragen.

655 Zooals men weet, beschouwt Engeland zijn verbintenissen tegenover de vijandige landen
ten aanzien van de rechtskracht van patenten etc. sinds het uitbreken van den oorlog
als opgeheven. Duitschland gaat op gelijke wijze te werk en acht ook de
handelsverdragen vervallen, zoodat thans de veel hoogere autonome tarieven gelden.
Van veel direct belang is dit niet, daar de Duitsche handel met Engeland, Rusland en
660 Frankrijk thans uit den aard der zaak toch stilstaat. Een complicatie kan zich echter
voordoen voor zoover handelsverdragen met andere mogendheden betreft, waarin deze
dezelfde voorwaarden hebben bedongen als een der genoemde landen. De Bondsraad heeft
bepaald, dat in zulke gevallen voor deze neutrale staten de lagere tarieven van
kracht blijven. Uit vrijhavens mogen goederen in transitio uit de vijandelijke landen
665 op de oude voorwaarden worden ingevoerd, voor zoover het goederen betreft die op 10
Augustus reeds waren opgeslagen en dat zij voor wier rekening dit geschiedde,
Duitschers zijn. Alleen wat graan betreft, zijn de invoerrechten ten aanzien der
vijandelijke landen niet verhoogd, doch integendeel geheel afgeschaft, zoodat vrije
invoer is toegelaten, natuurlijk ter wille van de broodverzorging in het Duitsche
670 Rijk. Bij invoer uit het buitenland moet thans op eenigerlei wijze, door facturen e.

d. de herkomst worden aangewezen. Consulaire verklaringen zijn daarvoor echter niet noodig.

Incourante Fondsen.

675 [...] Aand. Maatschappij "Helenaveen" 50 pCt.

De Londensche geldmarkt.

680 Call money noteert thans te Londen 1½-2%, geld voor een week 2½%. Twee- en driemaandsch particulier disconto noteert 3%, viermaandsch 3 1/4%, zesmaandsch 3 5/8%. De omzet in pre-moratoriumwissels is thans aanmerkelijk ingekrompen. De zilverprijs is aan het einde der vorige week tot 23 9/16 d. per oz. teruggelopen.

De Deutsche Rijksbank.

685 Blijkens den jongsten weekstaat der Deutsche Rijksbank is de goudvoorraad met Mk. 40.75 millioen gestegen tot een totaalcijfer van Mk. 1621 millioen. De Darlehenskassen hebben tot 15 dezer Mk. 255.20 millioen Kassenscheine uitgegeven, waarvan Mk. 147.40 millioen thans in het bezit van de Rijksbank zijn en de overige Mk. 107.80 millioen in omloop zijn gebracht. In de afgelopen week bracht de Rijksbank Mk. 17 millioen dezer Kassenscheine in omloop. Voor het eerst sinds het
690 uitbreken van den oorlog is het uitstaande bedrag aan klein bankpapier ingekrompen, nl. van Mk. 1584 millioen tot Mk. 1566 millioen. De rekening-courant-saldo's stegen met Mk. 75.3 millioen tot Mk. 2494.20 millioen, in verband met de voorbereiding der oorlogsleening. De biljettenomloop is met Mk. 84½ millioen verminderd, het
695 dekkingspercentage steeg van 43 tot 44.60%. De aflossing van regeeringsvoorschotten na de stortingen op de Rijksleening zal natuurlijk een aanzienlijke wijziging in de positie der Rijksbank brengen.

Uit Duitschland.

700 Het verbod van goederen, die niet mogen worden uitgevoerd is onlangs veranderd. In het bijzonder is voor de goederen der electriche industrie een juistere bepaling gemaakt. Verder mogen bouwmaterialen, houtstof en andere goederen, die mede uit koper, tin, aluminium, lood en nikkel bestaan, worden uitgevoerd. erbrandingsmotoren, ruwhout, papierhout en spoorwegliggers mogen niet worden uitgevoerd. Voor
705 mannenschoenen en laarzen is het hoogste gewicht tot 1000 Gr. verhoogd.

Uit de Deutsche Industrie.

710 De firma Thijssen heeft besloten niet in te gaan op de afzonderlijke eischen, die zijn gesteld voor de hernieuwing van het Walzdrahtverband, zoodat de ontbinding waarschijnlijk is.

DE OORLOG, 23 september 1914

715 **EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.**

DE OORLOG

720 **De algemeene toestand. - Drie Engelsche kruisers gezonken. - De strijd om Reims. - Van den uitersten rechtervleugel. - Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.**

De algemeene toestand.

725 Terwijl van den landoorlog de berichten nog steeds melding maken van kleine gevechten langs de lijn, waarop nu al weken lang de twee legers tegenover elkander staan, komt een hoogst belangrijk bericht van de zee. Deutsche onderzeesche booten hebben in de Noordzee drie Engelsche kruisers tot zinken gebracht. Daar deze aanval betrekkelijk dicht bij onze kust plaats had, en Nederlandsche schepen in de nabijheid waren, die onmiddellijk hun reis staakten en zich wijdden aan den menschlievenden plicht de
730 schipbreukelingen van de drie Engelsche oorlogsschepen op te pikken en te pogen te redden, konden wij van dezen aanval uit den mond van slachtoffers en ooggetuigen beschrijvingen ontvangen, die een denkbeeld geven van den omvang der ramp, die daar in volle zee plaats had. Drie Engelsche kruisers, in de Noordzee varende, plotseling overvallen door de snelstoomende, onzichtbare vijanden, die door hun periscopen de juiste ligging en de bewegingen der kruisers konden nagaan, werden in een zeer korten
735 tijd tot zinken gebracht. De zee was heig, en dit liet den waarnemers op de kruisers niet toe de kleine periscopen te zien, de eenige zichtbare deelen die van een

740 onderzeesch schip boven water uitkomen, de periscopen, de oogen van den onderzeeër. En plotseling werd een der kruisers, een groot schip, met vier schoorsteenen, onder water door een torpedo getroffen en zonk weg. De beide andere kruisers, wier bemanning dit aanzag, schoten toe; men geloofde, dat de "Aboukir" op een mijn was
745 gestooten; maar ook zij werden door torpedo's getroffen en verdwenen in de diepte. En dit alles geschiedde zoo vlug, dat de bemanning der schepen nauwelijks tijd had het allernoodigste aan te trekken. Het was vroeg in den ochtend, een gedeelte der matrozen lag in kooi, en slechts weinigen waren in staat door over boord te springen, er het naakte leven af te brengen. De geredden meenen, dat de "Cressy" nog in staat
750 geweest is, twee der Duitsche onderzeeërs in den grond te boren. Deze stoute aanval, in den vroegen morgen in volle zee op drie groote Engelsche schepen ondernomen, is een nieuw bewijs voor de stelling, door Sir Percy Scott voor eenige maanden verkondigd over de groote beteekenis van de onderzeesche booten voor den zee-oorlog. De vraag kan gesteld worden of de Engelsche matrozen, die aan boord van het
755 Nederlandsche schip "Titan" waren opgenomen, door de Engelsche torpedoboot "Lucifer" mochten worden overgenomen. Die vraag wordt door het oorlogsrecht bevestigend beantwoord. Wel bepaalt het oorlogsrecht dat "schip territoir is", dat wil zeggen, tot het gebied van den staat behoort, van welks nationaliteit dat schip is. Maar de generaal Den Beer Poortugael teekende daarbij aan: "Deze regel geldt alleen onbepaald voor oorlogsschepen. De territorialiteit van een koopvaardij-schip is slechts
760 betrekkelijk, de assimilatie niet volkomen, blijkbaar, uit het visitatierecht, dat oorlogvoerenden op handels-, niet op oorlogsschepen kunnen uitoefenen ." Hetzelfde recht, dat een oorlogvoerende heeft, om een neutraal schip aan te houden, te onderzoeken en er dienstplichtigen van de vijandelijke natie als krijgsgevangenen af te halen, bestaat voor het overnemen van de geredde schepelingen, zoolang het neutrale schip niet binnen de lijn van eerbied is gekomen, die als maritieme grens van het land wordt aangenomen, een lijn die algemeen wordt aangenomen, op drie mijlen of 5,556 KM. van de kust te loopen. Buiten dien afstand had dus de "Lucifer" echt de
765 Engelsche matrozen van de "Titan" over te nemen. De overigen zijn naar Nederland gebracht en moeten hier worden geïnterneerd totdat de oorlog geëindigd is. De strijd in Frankrijk wordt nog steeds voortgezet. De Engelsche berichten wijzen erop, dat de Duitsche troepen met groote volharding en bekwaamheid blijven strijden tegen de krachtige aanvallen, die de Fransche en Engelsche troepen op hunne stellingen doen. Over het verloop van den strijd is uit de verschillende berichten
770 geen duidelijk denkbeeld te krijgen. Het heden door ons ontvangen telegram uit Londen, over een bericht in de "Daily Mail", maakt melding van gevechten, die klaarblijkelijk al dagen lang geleden zijn geleverd; het telegram is niet onderteevend en zegt dat de Duitsche troepen tusschen St. Quentin en Péronne zijn achteruit geweken en dat Péronne reeds vijf dagen geleden ontruimd is. Waarschijnlijk
775 is in dit gedeelte van Frankrijk een poging gedaan door een Fransche afdeeling, om door omtrekking van den Duitschen rechtervleugel een aantal te doen op de Duitsche verbindingslijnen. Want terwijl het gevecht in de lijn van Soissons tot Verdun voortduurt, is die strijd tusschen St. Quentin en Péronne, beide meer noordelijk gelegen plaatsen, gevoerd. Wellicht was ook de Fransche aanval gericht op treinen met
780 Duitsche aanvullingstroepen, die zich tusschen Péronne en St. Quentin bevonden. Van het verdere verloop van dien strijd is uit de ontvangen berichten niets op te maken.

Op Zee.

Drie Britsche kruisers door Duitsche onderzeeërs tot zinken gebracht.

785 Van den Hoek. Men meldt ons uit Rotterdam: Gisteravond, ongeveer 10 uur, is in zijn ligplaats aan de kranen van Thomson's havenbedrijf in de Maashaven aangekomen het stoomschip "Titan" van de Koninklijke Nederlandsche Stoomvaart Maatschappij en thans in de vaart tusschen Rotterdam en Leith. Het stoomschip is Zondagmorgen van Leith naar Rotterdam vertrokken. Des morgens 7.50 zag de gezagvoerder aan de kim een
790 drietal oorlogsbooten, welke hij, na een kwartier te hebben doorgestoomd, een voor een zag zinken. Eerst om 9.20 was het stoomschip aangekomen op de plaats waar oogenschijnlijk een drama was afgespeeld. Het was op 52 gr. 20' N. 3 gr. 36' O. Het schip voer toen tusschen wrakstukken en een ontzaggelijk aantal schipbreukelingen. Onmiddellijk werden de twee booten buiten boord gezet en te water gelaten, waarmede
795 twee reizen werden gedaan. Ook kwamen verscheidene van de drenkelingen naar de "Titan" zwemmen, die met touwen en haken binnenboord werden gehaald. Op deze wijze kreeg 't stoomschip 114 schipbreukelingen, onder wie zich ook de commandant van een der Engelsche oorlogsschepen bevond. De bevelhebber stelde zich aan den gezagvoerder van de "Titan" als zoodanig voor. Distinctieven had hij niet, daar hij in ondergoed
800 gekleed was. De booten van de "Titan" gingen nog voor een derde maal uit, maar konden toen geen levenden meer oppikken. Om 11.45 zette de "Titan" daarop koers naar den

Hoek van Holland. Eerst daarna kwamen Engelsche torpedobooten opzetten, die echter niemand meer kenden redden. Om 12.40 werd de "Titan" achteropgestoomd door de Engelsche torpedoboot "Lucifer", die bereid was de geredde schipbreukelingen weer over te nemen. Van de 114, waaronder 5 dooden, bleken 89 bereid aan de roepstem gevolg te geven. De overigen, de helft licht gewond, hetzij half versuft door den langen tijd dien zij in het water hadden doorgebracht, wilden niet overstappen en werden meegenomen door de "Titan", die den luguberen last echter niet naar Rotterdam bracht, doch te Hoek van Holland aan land zette. De 5 dooden zijn daar opgenomen in de loods der Holland-Amerika-lijn, 3 zwaar gewonden in de inrichting van het R.-K. Patronaat en de licht gewonden en validen in het fort. De opvarenden van de "Titan" hoorden van de schipbreukelingen, dat de 3 groote kruisers waren getorpedeerd door verscheidene Duitsche duikbooten. Zij zelven hebben er maar twee gezien. Er was geen tijd om alles van de wrakstukken op te visschen, alleen had de "Titan" een reddingsboei, gemerkt "Dhes Cressy", aan boord. De opvarenden van de "Titan", die betrekkelijk van zoo dichtbij getuige waren geweest van de gruwelen van den zeeoorlog, waren zeer onder den indruk van het ondervondene.

LONDEN, 23 Sept. (Reuter.) Dertig Engelsche officieren, die niet verwond werden en gered zijn, kwamen te Harwich aan. Daar zij geen tijd hadden gehad kleeren aan te trekken, waren zij in chales, zakken enz., gewikkeld.

LONDEN, 23 Sept. (Reuter). Tachtig overlevenden zijn te Harwich ontscheept. Men schat het totaal aantal geredden op zevenhonderd.

LONDEN, 23 Sept. (Reuter's spec. dienst.) De te Harwich aangekomen overlevenden verklaren, dat de onderzeesche aanval plaats had op een punt, dat nog onlangs nauwkeurig verkend was. Zij zeggen tegelegener tijd behoorlijk revanche te zullen nemen.

LONDEN, 23 Sept. (Eigen Bericht.) De Britsche zeeramp maakt diepen indruk te Chatham, daar alle drie de schepen behoorden tot het Noordzee-commando. Van de bemanning behoort een groot gedeelte tot de reserve. De familie der opvarenden wacht met angst en ongeduld naar nadere berichten.

Duitsche en Engelsche vaartuigen.

LONDEN, 23 Sept. (Reuter.) De admiraliteit maakt bekend, dat volgens mededeeling van 12 September van een» Engelschen Atlantischen stoomer het Duitsche stoomschip "Spreewald" van de Hamburg-Amerikalijn, hetwelk naar bekend was, als hulpkruiser was uitgerust, genomen is. Het totaal aantal Duitsche schepen, tot nog toe op zee of in havens genomen door de Engelschen, bedraagt 92, waarbij gevoegd moeten worden 95 vaartuigen, welke in Engelsche havens lagen ten tijde van de oorlogsverklaring. Daarentegen bevonden zich bij het uitbreken van den oorlog 70 Engelsche schepen in Duitsche havens; verder werden twaalf Engelsche vaartuigen tot zinken gebracht.

De uitgaven voor de zeemacht.

In Engeland is een officieel verslag verschenen omtrent de marine-uitgaven der voornaamste zeemogendheden. Hieruit blijkt dat terwijl voor Groot-Britannië de begrooting van marine voor het jaar 1914-1915 is vastgesteld op een bedrag van 52,261,703 p. st. zij in 1905-1906 nog slechts 37,159,235 p. st. bedroeg, een vermeerdering dus met ongeveer 18,000,000 p. sterling. Voor de andere staten is de vergelijking tusschen de beide genoemde jaren de volgende:

	1905.	1914 of 1914-'15.
Frankrijk	£12,667,856	£25,387,306
Rusland	"12,392,684	"26,149,292
Duitschland	"11,300,000	"23,284,531
Italië	" 5,040,000	"10,313,009
O.-Hong.	" 3,838,975	" 7,408,196
Ver. Staten	"24,444,948	"30,331,364
Japan	" 2,388,018	"10,023,919

Deze cijfers toonen hoe reusachtig in de laatste jaren de kosten voor de vloot in de verschillende landen zijn opgedreven. Wat het personeel van de vloot betreft, Groot-Brittannië staat natuurlijk bovenaan. In 1905 had het ruim 127,000 zeelieden in de oorlogsmarine, in 1914 echter 151.000; Duitschland verdubbelde de vlootbemanning van ruim 40,000 tot ruim 79000. Het personeel der Russische vloot is in aantal verminderd. In 1905 telde dit aantal - op papier althans - ruim 71000, thans ruim 59,000. In Frankrijk steeg het aantal zeelieden der oorlogsvloot van 54,549 tot

69,585; in Italië van 27,492 tot 40,063; in Oostenrijk-Hongarije van 11,989 tot 23,012 en in de Vereenigde Staten van 50,049 tot 67,644.

870

Op het Westelijk oorlogstoneel.

Toestand **onveranderd**.

PARIJS via Londen, 22 Sept. (Reuter.) Het communiqué van elf uur 's avonds zegt: Toestand onveranderd.

875

De strijd om Reims.

LONDEN, 23 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) De "Daily Telegr." verneemt uit Parijs van 21 dezer, dat de Duitschers hardnekkig vasthouden aan de stellingen ten noorden van Reims. Het schijnt, dat men door de bewegingen hier den rechtervleugel, die geleidelijk van de Oiselinie is teruggedrongen, gelegenheid wil geven naar een nieuwe defensieve stelling terug te trekken. Als de linkervleugel der bondgenooten sterk genoeg is voor een krachtig offensief aan de Oise, zullen de Duitschers weldra verplicht zijn de geheele positie op te geven. Geen der militaire autoriteiten, die ik sprak geloofde dat de Duitschers ooit weer in Frankrijk op groote schaal offensief zullen kunnen optreden. Ik bezocht gisteren de Fransche slaglinie bij Reims. De Fransche stelling is schitterend gekozen, de houding der mannen is bewonderenswaardig. Loopgraven zijn langs het uitgebreide front gegraven. De Franschen schijnen nimmer een groote voorwaartsche beweging te doen zonder in de achterhoede een sterke defensieve positie in gereedheid te brengen.

890

LONDEN, 23 Sept. (Eigen Bericht.) De "Daily Mail" verneemt uit Reims, dat dertien der 130 gewonde Duitschers, die in de kathedraal van Reims verpleegd werden, in de vlammen zijn omgekomen. Het was onmogelijk hen te redden. Vele beelden in den gevel der kathedraal zijn hoofdeloos.

895

De schuld voor Reims.

BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) Officieel uit het groot hoofdkwartier. De Fransche regeering beweerde dat de beschieting der kathedraal van Reims geen militaire noodzakelijkheid zou zijn geweest. Daartegenover zij het volgende opgemerkt. Nadat de Franschen de stad Reims door sterke verschansingen tot het hoofdstandpunt, van hun verdediging hadden gemaakt, dwongen zij zelfs ons tot den aanval op de stad met alle middelen. De kathedraal zou op last van het Duitse legercommando gespaard worden, zoolang de vijand haar niet tot zijn voordeel gebruikte. Van 20 September af werd op de kathedraal de witte vlag geheschen en door ons geëerbiedigd. Niettemin konden wij op den toren een observatiepost waarnemen, die de goede uitwerking der vijandelijke artillerie tegen onze aanvallende infanterie verklaarde. Het was noodig dezen post te verwijderen. Dit geschiedde door schrapnelvuur uit de veldartillerie. Het vuren door de zware artillerie werd ook thans nog niet toegelaten en het schieten gestaakt toen de post was verwijderd. Naar wij kunnen waarnemen staan de torens en de buitenbouw der kathedraal onverwoest. De dakstoel is in vlammen opgegaan. De aanvallende troepen zijn slechts zoo ver gegaan als zij beslist gaan moesten. De verantwoordelijkheid rust op den vijand, die het eerwaardig bouwwerk onder dekking van de witte vlag trachtte te misbruiken.

910

Belgen en Duitschers.

OSTENDE, 22 Sept. (Reuter). Bij Oudenaerde werd hedenmiddag een scherp gevecht geleverd tusschen Duitse troepen en Belgische gardes civiques. Aan Duitse zijde vielen drie doden en twee gewonden. De Belgen namen een auto en maakten vijf krijgsgevangenen. Zij leden geen verliezen.

920

Aan den uitersten rechtervleugel.

Omtrent de verrichtingen van den uitersten rechtervleugel van het Fransche leger wordt weinig vernomen. Alle aandacht is in beslag genomen door de operaties van den linkervleugel der bondgenooten. Thans echter bevat de "Times" een reeks uitvoerige telegrammen van een bijzonderen correspondent, die den sluier die over dat gedeelte van het oorlogsterrein hangt, een weinig oplicht. Aan het relaas van dezen Engelschen berichtgever ontleenen wij het volgende: De correspondent vertelt, dat hij op 8 September Londen verliet, na een reis van dertig uren Parijs bereikte, te middernacht van hier vertrok en eerst te half een den volgenden middag Dyon bereikte. Tusschen Parijs en Dyon stopte de trein vrijwel aan elk station. De trein, die ongeveer een halve kilometer lang was, was overvol. Dank zij de hulp van een vriendelijk politiebeambte slaagden we er in - de correspondent was vergezeld van een Franschman uit Londen - twee plaatsen in een tweede klasse compartiment te verkrijgen. Maar een

930

van ons besloot, na eenigen tijd in de atmosfeer van de afdeeling te hebben
935 doorgebracht, liever den nacht door te brengen in den corridor, uitgestrekt op den
grond, rustend tegen eenige koffers. Wij vormden geen vroolijk gestemde menigte.
Velen van ons hadden een lange reis achter den rug. Sommigen kwamen zelfs van
Amerika. De druk van den oorlog deed zich op ieder gevoelen. Behalve in de verlaten
straten van Parijs, gedurende de weinige uren die ik daar Woensdag doorbracht, heb ik
940 nimmer zulk een kommer gezien op zoovele gezichten te gelijk. Vooral de vrouwen, hoe
moedig ze ook trachtten haar smart en zorgen te dragen, vriendelijk en behulpzaam als
ze waren jegens elkander en jegens de babies die enkele van haar bij zich hadden,
waren onbeschrijfelijk deerniswekkend.
Deze lieden waren geen vluchtelingen, zooals men die in de treinen van België en
945 Nederland had gezien. Zij gingen naar het tooneel van den oorlog, in plaats van dat
te ontvluchten. De meesten van hen waren reservisten met vrouw en kinderen,
vertrekkend naar de oude woonplaatsen in de buurt van de hoofdkwartieren, waarheen
men hen ontboden had. Enkele van hen waren zusters van het Roode Kruis, vrouwen van
middelbaren leeftijd en zeer jonge meisjes; enkelen waren op weg om gewonde verwanten
950 te bezoeken. Allen droegen denzelfden zwaren last. Velen van hen hadden dierbare
betrekkingen aan het front. Zij wisten in enkele gevallen dat deze al dood waren, of
gewond of vermist. In het algemeen wisten ze slechts dit, dat als hun nabestaanden
nog leefden zij hier of daar op het slagveld lagen langs het uitgestrekte front der
bondgenooten, in het gezicht van den vijand en den dood.
955 Wij maakten vele vrienden van verschillenden stand tijdens de langzaam voortgaande
uren en allen hadden hetzelfde te verhalen. Het was niet noodig te vragen. Het was op
de gezichten te lezen. De natuurlijke levenslust van deze treurende vrouwen van
Frankrijk was verdwenen. Zij spraken, als ze spraken, rustig en droevig, maar over
slechts een enkel onderwerp. Vaker nog zaten ze met starende oogen, kijkend in de
960 verte naar een onbekende toekomst, angstig voor het lot dat de mannen aan haar zijde
wachtte en over den ondergang en het lijden die haar huizen en kinderen bedreigden.
Dat was toen we nog niets wisten van het resultaat van den grooten slag, die begon op
den linkervleugel bij Parijs, voor de Duitsche terugtocht begon. Op den tweeden dag
van ons verblijf te Dyon was er een plotselinge verandering in de bewogen atmosfeer.
965 Dadelijk toen ik 's avonds het hotel verliet gevoelde ik dat er goed nieuws was
gekomen. Ontspanning en vreugde was er in de lucht. Voor de dagbladbureau, maar
[waar] het laatste nieuws was aangeplakt, keek de menigte heel anders. Persoonlijke
smart en verdriet waren nu een oogenblik vergeten. Generaal Joffre's legerorder van
11 September was aan de troepen bekend gemaakt en het nieuws was zoo snel rondgegaan
970 dat binnen een half uur ieder scheen te weten, wat gebeurd was.

Het eerste succes.

Het was het eerste werkelijke succes in den oorlog. Voor het eerst begonnen de
Franschen het gevoel van angst kwijt te raken, dat bij hen was opgekomen sedert den
975 terugtocht der verbonden troepen aan de Belgische grens, na de slagen van Charleroi
en Bergen. Zelfs de officieren te Dyon ondergingen den invloed. Tot nu, hoewel ze vol
vertrouwen spraken van een mogelijk succes, hadden ze eigenlijk zich alleen bezig
gehouden, allen gesproken over de wonderbare volmaaktheid van de Duitsche
organisatie. Dat was een nachtmerrie die ze niet kwijt konden raken. Die was nu
980 plotseling verjaagd. In een dag was het duidelijk geworden, dat Frankrijk en Engeland
even goed als de vijand hun organisatie hadden, dat de strategie der verbonden
beteekenis had. En een hoopvol teeken vooral was de wijze waarop het goede nieuws
werd opgenomen. Men gedroeg zich beter, dan menig Engelschman deed in gelijke
omstandigheden in vroegere dagen. Er was geen uitgelaten rumoer (Mafficking, zegt de
985 correspondent met een herinnering aan de dagen van den Boerenoorlog, toen Mafekings
bevrijding in Londen bekend werd) geen hysterische opwindung, alleen een grootere
vastbeslotenheid om tot het einde door te gaan, een versterking van den nationalen
geest van eenheid en een beter besef van de waarde en oprechtheid van het verbond met
Engeland en de uitnemende vechtkwaliteiten onzer troepen. Dit is bij de moeilijkheid
990 om nieuws weg te krijgen, in zekeren zin oude geschiedenis. Maar toch slechts
eenigszins. Want mijn mededeelingen zijn het resultaat van persoonlijke waarneming in
een deel van Frankrijk, dat voor zoover ik wist, tijdens den oorlog door geen
Engelsch correspondent is bezocht en zij zijn nog juist. Ik kon hier de menschen
verzekeren, dat Engeland zij aan zij staat met Frankrijk tot het einde en dat we het
995 zwaard niet zullen opsteken, eer het zijn werk gedaan heeft. In Frankrijk is het
evenzoo. Het volk is vastbesloten; het aanvaardt de wisselvalligheden van den oorlog
kalm en met hooggestemde beslistheid, die zelfs hun eigen beoordeelaars die de
karaktereigenschappen der beide naties kennen, verbazen. Dit, zoowel als zijn waarde
en strijdvaardigheid maakt liet tot een bondgenoot, waarin we dubbel mogen hebben. De

1000 Franschen zijn de vriendschap waard. De correspondent meldt dan den volgenden dag (13
 1005 September) uit Belfort, dat de militaire autoriteiten te Dyon uiterst welwillend zich
 toonden jegens den vertegenwoordiger van de "Times" en diens arbeid zeer
 vergemakkelijkten. Van Dyon begaf de correspondent zich over Besaugon naar Belfort.
 Hoewel het een heldere nacht was, scheen de maan niet en de stad was in volkomen
 1010 duisternis. Geen lantaarn brandde in de straten, en de vensters der weinige nog
 bewoonde huizen waren dichtgesloten. De weerklank van onze voetstappen op de keien
 was het eenige geluid dat gehoord werd. Plotseling hoorden we op een afstand van een
 vijf-en-twintig meters, al scheen het wel een honderd meter ver te komen, een scherpe
 1015 uitroep: "Qui vive? Halte là! Avancez à l'ordre! Le mot!" Wij stonden stil; gaven het
 wachtwoord, toonden ons passen en konden door gaan, tot we eindelijk na nog enkele
 malen te zijn aangeropen bij het hoofdkwartier kwamen. Hier werden we ontvangen,
 niet als lastige indringers, maar als vrienden. Wij kwamen van Engeland en de *Times*.
 Dat was voldoende voor den generaal en zijn staf. De Engelschen, zoo zeiden zij,
 waren hun beproefde bondgenooten en hun leger had uitnemend werk verricht... Zij
 1020 ondervroegen ons over de beweerde aankomst van Russische troepen in Frankrijk, de
 bewegingen van de Canadeesche en Indische divisies, over de gevechten bij Dinant,
 Namen, Charleroi, Bergen en Doornik en beloofden ons alle mogelijke hulp. De
 correspondent lasch[t] dan in zijn verhaal een schrijven in van een socialistisch
 soldaat, oorspronkelijk bestemd voor de "Humanité", waarin deze zijn socialistische
 1025 kameraden opwekt op te trekken voor vrijheid, vrede en arbeid, dat de correspondent
 een teekenend voorbeeld acht van de vaderlandsliefde en vrijheidsdrang die thans
 allen bezielde. En dan meldt hij uit Belfast [=Belfort] van 15 September:
 Gistermorgen, toen we ontbeten met onzen socialistischen soldaat, van wiens schrijven
 ik melding maakte, bracht een der aides-de-camp van den generaal me een briefje,
 1030 meldende dat als we ons aan het hoofdkwartier vervoegden, hij in staat zou zijn ons
des choses intéressantes te laten zien. Een kwartier later waren we, in een auto van
 den generaal met den aide-de-camp als escorte, op weg door de Fransche linies en over
 de Fransche grens naar een klein dorp in den Elzas, dat door de Fransche troepen was
 bezet en herdoopt was in Montreux Vieux. Eerst reden we vele mijlen over de wijde
 1035 vlakke ten oosten van Belfort, die door de dubbele linie der forten wordt beheerscht.
 Zooals ik reeds telegraphisch heb gemeld, is het bericht dat Belfort aangevallen is
 (het heette zelfs dat twee forten waren gevallen) geheel onjuist. Naar mijn meening
 zal het zelfs nooit aangevallen worden. De stelling is veel sterker dan die van
 Namen, dat geen andere bescherming had dan de forten, en zelfs Duitsche roekeloosheid
 zal terugschrikken voor het reusachtige verlies van menschenlevens, dat een poging
 tot aanval met zich moet brengen. En deze verdedigingswerken en de bewakende troepen
 1040 in en voor Belfort zijn niet de eenige hinderpalen, die overwonnen moeten worden voor
 een weg door de Vogezen naar Frankrijk hier zal zijn gebaad. Daar zijn nog de
 Fransche voorposten in Duitschland zelf, ook die von Montreaux Vieux, waarheen de
 aide-de-camp ons voerde en waar ik een der reserve-regimenten zag, dat een maand
 geleden aan de verdediging deelnam. Het resultaat van den Duitschen aanval op deze
 plaats en op het kleinere dorpje Romagny, eenige kilometers oostelijk, is zeer
 leerzaam.

1045 **Bombardeeren van dorpen.**

Te Romagny, om te beginnen met het dorpje dat het verst van de Fransche grens is
 gelegen, bevonden zich op den dag van den aanval slechts enkele dorpelingen –
 Elzassische dorpelingen en Duitsche onderdanen – die toevlucht zochten in hun
 kelders. Er waren in het geheel geen Fransche soldaten. Niettemin bombardeerden de
 1050 Duitschers het dorp hevig van een afstand van slechts 500 meter, en van huis na huis
 waren er de door de projectielen der veldkanonnen stukgeslagen daken, muren. Vooral
 de kerk was een doel geweest en ik telde wel twaalf plaatsen waar deze was getroffen,
 om niet te spreken van de honderden merken van geweerkogels hier en in andere
 gebouwen. Toen de naderende strijdmacht de weerlooze prooi voldoende had beschoten,
 1055 trok ze er binnen, en stak brand in elk van de 42 huizen, waaronder een boerderij,
 waarin 28 koeien levend verbrandden. Te Montreux Vieux echter hadden de Duitschers,
 toen zij het naderden, met wat anders te doen dan steen en kalk, dan koeien en
 angstige boeren. Het werd door Fransche soldaten verdedigd. Eenigen tijd lang werd
 het door artillerievuur beschoten, dat in vele huizen duchtige schade aanrichtte. Zij
 1060 deden daarop een infanterie-aanval, waarbij zij tot op een afstand van 200 meter van
 het station het kanaal naderden, dat de grens van het dorpje vormt. Verder kwamen ze
 niet. Voor zij de brug over het kanaal bereikten, snelde een sergeant, die in het
 bruggenwachtershuisje de wacht hield, toe en die haalde onder het vijandelijk vuur
 koelbloedig de brug omhoog. Die dappere daad maakte feitelijk een einde aan den
 1065 aanval. De Duitschers waagden het niet het kanaal over te trekken onder het hevig

1070 vuur uit station en dorp op hen gericht en ze trokken overhaast terug. Het resultaat van den aanval was slechts de beschadiging van verschillende huizen, de verwonding van 10 man, het sneuvelen van een jongen kapitein en drie man. Ik zag hun graven, met de eenvoudige houten kruizen, op het kleine kerkhof. De Duitsche grond, waarin ze rusten, is nu in Fransche handen. En zal daarin wel blijven, denk ik... De correspondent eindigt zijn uitvoerig verhaal met de beschrijving van een kleinen verkenningstocht in den Elzas, twintig mijlen van de Fransche grens, een tocht die toonde dat nergens Duitsche troepen waren in voldoende aantal om een aanval op de Fransche troepen te wagen. (Ongecorrigeerd.)

1075

Verlorenen.

1080 Bij den snellen terugtocht van het Duitsche leger zijn in de bosschen van het Marnegebied honderden Duitsche soldaten achtergebleven, afgesneden van den troep, verdwaald, gewond, uit het verband geworpen. Veertien dagen is het reeds geleden dat het leger wegtrok, maar nog steeds zwerven die verlorenen door de bosschen, in kleine troepjes zich verschuilend, of alleen, bang bij ieder gerucht. Een correspondent van de "Times" vertelt van hen. Over een uitgestrekt gebied zijn zij in groepen verspreid en in meer dan een beteekenis verloren mannen. Zij zochten, van hun troep geraakt, - een schuilplaats in dezelfde bosschen waar honderden hunner kameraden liggen bleven en stierven aan hunne wonden. Tot wanhoop gedreven door honger en den pestilenten stank die thans in deze bosschen heerscht, sluipen de vluchtelingen te voorschijn na zonsondergang op jacht naar voedsel, en verhalen van hun strooptochten, beangstigen de boeren. Dagelijks worden klopjachten gehouden. Maar de Duitschers zijn geen gemakkelijk gevangen vogels. Misschien lieten zij zich spoediger vangen, wisten ze, 1090 waar zij zich bevonden, en dat hun hoofdleger reeds meer dan honderd mijlen ver is teruggetrokken. Doch zij weten daar niet van. Worden zij gevangen genomen en vernemen de feiten, dan schijnen zij verbijsterd en toonen zich verheugd dat voor hen het vechten is afgelopen. Menigeen onder hen heeft vier of vijf dagen achtereen gezworven zonder voedsel, of geleefd van beetwortels en knollen uit het veld.

1095

ENGELAND.

(Van onzen Londenschen berichtgever.)

LONDEN, 19 Sept.

Een rede van Lloyd George.

1100 Nog maar korten tijd geleden was hij in veler oogen de meest gehate man in Engeland. Hij werd gescholden voor al wat leelijk was; hij was de man, die de burgers had opgescheept met een "insurance-Act", welke het meest onrechtvaardige werd genoemd, ooit door een Staatsman aan het volk opgedrongen; hij werd ons voorgesteld als de "grootste", "little Englander", dien men zich maar denken kon; als iemand, die 1105 tijdens den Boeren-oorlog met de vijanden van Engeland had geheuld en die sedert alles had gedaan om leger en vloot zoo zwak mogelijk te houden en speelde in de kaart der gehate Duitschers; hij was een "dief", die de "arme" Lords beroofde van hun geld en daardoor zijn land schade berokkende; hij was iemand, dien velen hoe eer hoe liever zouden zien hangen - niets minder dan dat! Die man was David Lloyd George, 1110 Minister van Financiën van Groot-Britannië en Ierland in het kabinet-Asquith. En nu de tégenstelling hedenmiddag. Voor den Queen's Hall waren duizenden saamgestroomd; duizenden, die te vergeefs toegang verlangden tot de bekende groote concert-zaal, die misschien een drie-duizend menschen bevatten kon, om daar te kunnen hooren de rede, die diezelfde verachte Lloyd George zou houden. Tegen drie uur kwam hij voor het 1115 gebouw aan vergezeld door den Attorney General, den heer Simon. En toen men hem herkende, toen hij zijn auto verliet, toen barstte die volksmenigte uit in daverend, oorverdoovend gejuich voor dienzelfden man. Hoe alles och veranderd is onder den geest des oorlogs!

1120 Daarbinnen zat en stond men oopen gepakt. Er zou een betooging gehouden worden, waartoe heb initiatief genomen was door de Wales-kolonie te Londen. Op het podium, waarboven de trofee prijkte der vlaggen van de volkeren, die naast Engeland oorlog voeren, zaten een aantal mannen bekend uit het land van Wales en nevens hen Lord Plymouth, die de bijeenkomst leiden zou - zijn zoon viel reeds op het veld van eer - en Lord Reading, de Lord Chief Justice. Daarnevens bevond zich het koor der mannen 1125 van Wales in Londen; tegenover het podium hing de vlag van Wales, de vlag met den rooden draak. Het koor liet zich hooren, zooals alleen een koor uit dit land, waar ieder bij Godes genade een stem heeft, kan zingen. De volksliederen van de verschillende in den oorlog verbonden volkeren werden gezongen; de liederen uit het land van Wales, met name "The men of Harlech"» "Land of our fathers", het "Rule Britannia", klonken door de ruimte - met geestdrift luisterde men, zong mede, juichte 1130 toe. En toen Lloyd George op het podium kwam, toen ging er minuten lang oorverdoovend

gejuich op voor dien "little Englander"; voor dien man, die steeds tot de pacifisten in zijn land had behoord, maar die nu toonde dat hij niet schroomde te verdedigen een vreeselijken strijd, waar die gevoerd moest worden om de eer van Engeland en Wales hoog te houden, een strijd om recht.

1135 De Ministers der Kroon gaan thans door het land om overal hun landgenooten duidelijk te maken – zoo zij het nog niet begrijpen mochten – waarom Engeland ten oorlog ging en om hen op te wekken allen, de een op het oorlogsveld, de ander in hospitalen, of waar ook, mede te helpen om Engeland de overwinning te bezorgen. De Ministers Asquith

1140 en Churchill spraken reeds te Londen, eerstgenoemde gisteravond weder te Edinburgh, hedenmiddag Lloyd George, en zeker was hij de man, die de kunst verstaat een volksmenigte mede te slepen voor een zaak, die hem ter harte gaat, degene, die deze duizenden wist te bezielen. Hij had zijn rede gebaseerd op die woorden waarin de

1145 Deutsche Rijkskanselier het neutraliteits-verdrag der Mogendheden ten aanzien van België, eenvoudig had genoemd "a scrap of paper", een vodge papier, en met hoeveel sarcasme heeft Lloyd George die uitdrukking en degenen, die dat vodge papier eenvoudig vertrapten, gestriemd. Zóó kan alleen hij dat doen." "Een vodge papier inderdaad," dus riep hij zijn gehoor toe. "Heeft een uwer ook in den zak een dier

1150 onlangs uitgegeven schatkist-promessen van een pond? Zoo ja, laat hij er voorzichtig mede zijn, 't is maar een vodge papier! Een vodge papier, gewaarborgd door den Britschen Staat, door u aangenomen in het volle vertrouwen dat dit vodge papier door den Staat voldaan zal worden voor de waarde, die er aan is toegekend. "Scraps of

1155 paper!"- Maar de wereld zou niet kunnen bestaan zonder die "vodjes papier"; wissels zijn "scraps of paper", doch zij beheerschen den wereldhandel. En Tractaten zijn niets anders dan de gangbare munt van internationale staatkunde." "Deze leer van het vodge papier; deze leer, die door Bernhardi geleeraard wordt ten aanzien van tractaten, die alleen dienen kunnen, zoolang zij van belang zijn voor den mede-

1160 onderteekeenaar, is een leer die den wortel van het gemeene recht raakt, die leer voert tot den weg van barbaarsheid." En de Kanselier der Schatkist zeide dat juist tegen dergelijke barbaarsheid Engeland de wapens opvatte. "Als er volken zijn, die zeggen dat zij alleen tractaten zullen eerbiedigen, zoolang dat in hun belang is, dan moeten wij er hen toe dwingen in te zien dat het in de toekomst hun belang zal zijn

1165 zich er. aan te houden." Met nadruk en verontwaardiging stelde hij in het licht dat het onwaar was, wat de Rijkskanselier gezegd had: dat Frankrijk voornemens zou zijn geweest de neutraliteit van België te schenden. "Dat is onwaar," riep hij uit. "Frankrijk bood België vijf leger-corpsen aan om het te verdedigen, indien het aanvallen zou worden. België antwoordde: "Ik heb ze niet nodig, ik heb het eerewoord van den Keizer. Kan Cesar een leugen zenden?"

1170 Al die verhalen over een samenzwering zijn sedert weggejaagd. De groote natie moest zich schamen," riep hij verontwaardigd, "moest zich schamen zich te gedragen als een frauduleus bankroetier, die er zich met dergelijke draaijerijen uit wil redden. Zij heeft met opzet dit tractaat verkracht en onze eer dwingt ons voor dat tractaat te staan. België is afschuwelijk behandeld, hoe schandelijk weten wij nog niet, maar wij weten er reeds te veel van. Wat had het gedaan? Had het een ultimatum aan Duitschland

1175 gezonden? Had het Duitschland uitgedaagd? Bereidde het oorlog tegen dat land voor? Had het Duitschland ooit iets in den weg gelegd, waarvoor de Keizer weerwraak moest nemen? Het was een der minst kwaadwillende kleine staten in Europa. Het was vreedzaam, vlijtig, zuinig, hardwerkend, niemand iets in den weg leggende; en zijn korenvelden zijn vertrappt geworden, zijn dorpen tot den grond afgebrand, zijn mannen

1180 gedood, zelfs zijn vrouwen en kinderen. Wat had het gedaan? Honderdduizenden in dat land hebben hun rustige, vriendelijke woningen zien verbranden tot stof en zwerven dakloos rond door hun land. Wat was hun misdaad? Hun misdaad was dat zij vertrouwden op het woord van een Pruisischen koning. Ik weet niet wat de Keizer bij dezen oorlog hoopt te winnen. Ik heb een vaag vermoeden van hetgeen hij zal krijgen, doch dit is

1185 zeker, dat geen natie in het vervolg ooit weer zulk een misdaad zal begaan." De heer Lloyd George stond daarna even stil bij de mededeelingen over het doden van burgers in België en begane wreedheden. Hij zeide te gelooven, dat veel van die mededeelingen zeker onwaar en overdreven waren, het was genoeg dat men reeds kende de wandaden door Duitschers zelve erkend als door hen bedreven. Waarom? Omdat burgers

1190 hadden geschoten op Deutsche soldaten. "Maar wat hadden die Duitschers in België te maken? België handelde volgens het heilig recht van verdedigen van eigen huis. Gesteld een zoover kwam in 's Keizers paleis en begon daar de meubels te vernielen, de bedienden dood te schieten, de kunstschaten – vooral die door den Keizer zelf gemaakt! – te beschadigen, zou hij dan wachten dien roover dood te schieten als hij

1195 toevallig zijn uniform nog niet aan had?" Daarna sprak hij over Servië en Rusland en de kleine staten. Hij verdedigde volstrekt niet alles wat Servië had gedaan; hij erkende dat Servië straf verdiend had, maar dat was nog geen reden dat Servië diep

vernederd, diep beledigd moest worden.
Hij stelde in het licht, dat Rusland volkomen het recht had op te komen voor een
1200 bedreigd zwak familielid; hij gaf volkomen toe, dat Rusland daden had gepleegd,
waarover zijn beste zonen beschaamd waren – welke Staat kan geheel vrij uitgaan? –
maar was dat een reden dat Rusland een familielid moest laten vernederen op een
wijze, die geen volk zou hebben geduld? Moest daarom een kleine Staat beledigd
1205 worden? Men moest, niet vergeten, dat de wereld veel te danken had aan de kleine
staten – de kleine staten waren het die de wereld waren voorgegaan in beschaving, op
het gebied van kunst en letterkunde. Hij erkende, dat het Duitsche volk groote
qualiteiten had van hoofd, van hand en hart, doch het was met ijzeren vuist gedwongen
tot een beschaving, die hard was, egoïstisch, materialistisch. Hij hekelde de
1210 redevoweringen door den Keizer zoo vaak gehouden. "Krankzinnigheid," zeide hij, "is
altijd treurig, doch zij is somtijds gevaarlijk en als men die ontwaart bij het hoofd
van een Staat en als zij is geworden de politiek van een Rijk, dan is het tijd
geworden om daaraan krachtig een einde te maken." Den Pruisischen "Junker" vergeleek
hij bij den gevaarlijken kilometer-vreter op den openbaren weg in Europa. "Kleine
1215 naties op zijn weg worden naar den kant geslingerd, bloedend, gebroken; vrouwen en
kinderen worden verpletterd onder de wielen van zijn wreede auto. Engeland wordt
bevolen den weg te verlaten. Maar ik kan slechts dit zeggen: als de oude Britsche
geest nog leeft in Britsche harten, dan zal die woesteling van zijn wagen geslingerd
worden."
Die taak zou moeilijk zijn, die strijd zou lang en vreeselijk wezen, doch in het
1220 einde zou hij, daar was hij zeker van, gewonnen worden tot heil der menschheid, der
beschaving, der democratie, tot vernietiging van het militairisme, ter wille der
vrijheid van Europa. En hij wekte alle jonge mannen, met name zijn jonge landgenooten
uit het land van Wales op, op te komen bij duizenden om zich tot bereiken van dat
doel, onder 's Konings vanen te scharen. Ongeveer vijf kwartier sprak de Kanselier
1225 der Schatkist met een geestdrift, met een overtuiging, met een bijtend sarcasme vaak,
waarover alleen deze kleine Staatsman uit het kleine land der bergen beschikken kan.
Het was een der aller-beste redevoweringen, die hij ooit gehouden had; een
redevowering, die niemand, welke haar hoorde, licht zal vergeten. En toen hij
geëindigd had, toen daverde het in de zaal van toejuichingen, toen was de ovatie hem
1230 gebracht iets overweldigends, iets indrukwekkends. Het koor zong weder het "Land of
our Fathers!", het Engelsch volkslied werd gezongen, diep aangrijpend – het was een
betoging geweest zooals Londen zelfs er zelden een te aanschouwen krijgt.

Koper als contrabande.

1235 LONDEN, 23 Sept. (Reuter.) De "Times" zegt, dat de verklaring van koper tot
voorwaardelijke contrabande den invoer van dit metaal in Duitschland in neutrale
schepen zal voorkomen; maar het blad meent reden te hebben te gelooven, dat groote
hoeveelheden koper nu uit de Vereenigde Staten naar Rotterdam en Kopenhagen worden
gezonden, en zegt dat groote kooplieden er niet aan twijfelen of belangrijke
1240 zendingen koper hebben Duitschland reeds uit neutrale staten bereikt.

Vluchtelingen.

1245 LONDEN, 23 Sept. (Reuter's spec. dienst.) Tot 17 September kwamen te Folkestone in
het geheel 57.600 vluchtelingen aan, de meeste van Belgische nationaliteit. Vele
vluchtelingen uit Frankrijk keeren naar hun land terug.

In Britsch Oost-Afrika.

1250 NAIROBI, 21 Sept. (Reuter.) Een Duitsche strijdmacht van onbekende sterkte, deed 19
Sept. een aanval op een post 32 K.M. verwijderd van Woi. Na een heftig gevecht van
een uur trok de vijand zich terug met achterlating van acht doden.

DUITSCHLAND.

De oorlog langs straat.

(Van onze Berlijnschen correspondent.)

1255 BERLIJN, 21 Sept.
Men zegt, dat een der oorzaken van den enormen bloei, dien de Duitsche handel en
industrie sedert 1870 namen, gezocht moet worden in het aanpassingsvermogen van den
Duitscher, die als producent rekening houdt met de wenschen, hoe groot of hoe
onbelangrijk ook, van den consument. Van conservatisme in zaken wil hij, in
1260 tegenstelling met den Engelschman, niets weten. Van dit aanpassingsvermogen, dit zich
richten naar de behoefte, de stemming van het oogenblik, levert de Duitsche handelaar
en industrieel dezer dagen weer treffende staaltjes. De winkelramen in Berlijn leggen
thans een interessante en veelzeggende getuigenis af van de vindingrijkheid en de

voortvarendheid van den Duitschen handelsgeest. De étalage-vensters van de groote
 1265 winkels – in alle wereldsteden – geven een weerspiegeling van de gewoonten en
 behoeften, van de cultureele eigenaardigheden der bevolking. De étalages in Berlijn,
 in deze weken, toonen welke algeheele verandering de oorlog gebracht heeft in het
 doen, in het denken, in het wezen van den Berlijner. De Berlijner heeft in deze dagen
 1270 herfstseizoen aankondigen, zijn thans ver te zoeken. Geen nieuwe hoed-modellen, zelfs
 niet uit Weenen (De Parijsche zouden niet ten toon gesteld kunnen worden, zonder
 eenig gevaar voor de winkelruit, en gaat het naar den zin van de volbloed-Duitschers
 dan zal ook na den vrede de mode in Duitschland onafhankelijk worden van de Fransche.
 1275 Het welslagen van dit plan zal echter op den duur afhangen niet van den
 nationaliteiten-haat, doch van de goede smaak in Duitschland ontwikkeld, vooral daar
 de dames te beslissen hebben).
 Geen nieuwe hoed-modellen, geen kostbare bonten mantels en jassen, geen geraffineerde
 tafel-decoraties als nieuwste snuffjes voor de aanstaande feestgelagen van het normale
 winter-seizoen. Geen dure binocles, geen face-a-main, in goud gevat. Wie denkt er nu
 1280 aan den schouwburg? Zoo langzaam aan hebben de verschillende theater-directies de
 deuren tot het heiligdom heropend. Niet zoozeer, omdat zij den stroom van het publiek
 verwachten, doch om het personeel – het artistieke en technische – dat toch al tegen
 zeer verminderd honorarium moet werken nog in dienst te houden. De directies van
 1285 ernstige ondernemingen – Deutsches Theater, Lessing Theater, Schiller-Theater –
 probeeren het met vaderlandslievende stukken van Duitse klassieken, von Kleist,
 Schiller, Goethe, Lessing. Waar het meer lichte genre thuis is, hebben de
 lijdichters, één, twee, drie, patriotische revues in elkaar geflanst met veel gezang
 van vaderlandsche liederen, met historische straattaafereelen, met heldhaftige slot-
 apotheoses. De oorlog geeft de cultuur zoo'n ruk achterwaarts, dat het publiek in
 1290 Shakespeare alleen nog maar den Engelschen ziet, in Racine nog maar den Franschman,
 in Tolstoi nog maar den Rus. En het verbaast me, dat in de musea de werken van Millet
 nog niet verwijderd zijn. Een begin in die richting is reeds gemaakt, zooals men mij
 verzekerd heeft. In het prenten-kabinet zijn de Daumiers tijdelijk onzichtbaar
 opgeborgen... Over dergelijke uitingen van chauvinisme – die men echter, de
 1295 eerlijkheid gebiedt het te zeggen, in alle oorlogvoerende landen vindt – zal ik later
 misschien meer meedeelen, in verband met de beweging thans gaande onder Duitse
 geleerden en kunstenaars van naam om hun Engelsche wetenschappelijke en artistieke
 onderscheidingen terug te zenden.
 De winkels, waarvoor men zich anders in dezen tijd verdrong om met begeerige blikken
 1300 te staren naar de heerlijkheden van brokaat en fluweel, zijde en Liberty, schijnen nu
 niets anders te willen verkoopen dan gebreid ondergoed, duurzame linnen weefsels,
 strengen grijs wol. Vooral uit de étalages van de groote warenhuizen is al het
 luxueus, alle praal, al het kostbare verdwenen. Men ziet er alleen ziekenkamers,
 1305 volkomen ingericht naar de nieuwste voorschriften. En de wassen poppen, die anders
 met het elegante spiegeltje in de kokette hand, de duurste en meest opvallende
 Parijsche toiletten dragen, zijn nu gekleed als pleegzusters. En ze staan heel
 eenvoudig, te midden van verband-materiaal en allerlei hygiënische en medische
 requisieten, aan ziekenbedden en draagbaren van de nieuwste constructie. Weg is alle
 1310 koketterie, weg alle speelscheid, weg het weëig zoet lachje uit een dunnen mond met
 geverfde roode lipjes. De kleeren maken niet alleen de vrouw, doch ook de pop. De
 wolafdeelingen in de warenhuizen worden bestormd. Iedere dame breidt thans voor de
 arme kerels in het veld kousen en polsmofjes, borstwarmers en ondervesten. Op de
 afternoon-tea's tikkelen de breipennen met niet te vermoeien energie. De kroonprins
 vroeg voor zijn armeecorps aan een bekende uitgeverfsfirma te Berlijn, die drie veel
 1315 gelezen kranten exploiteert, warme onderkleeding voor zijn soldaten. En twaalf uur na
 ontvangst van dit telegram kon de eerste wagonlading gebreid ondergoed reeds
 verzonden worden. Aan een andere uitgeverfsfirma vroeg de kroonprins sigaren,
 sigaretten en tabak voor zijn mannen. Binnen drie dagen waren er drie miljoen stuks
 sigaren onderweg. Nu is de veldpostdienst zoo ver in orde, dat er pakketten
 1320 aangenomen worden voor de soldaten. En onmiddellijk schrijven dames in de krant en
 welke wijze men dergelijke pakketten het best vult, met thee en koffie, met sigaren
 en tabak, met vaseline voor de doorgelopen voeten, met worst, met beschuit, met
 zakdoeken en kousen, met chocolade.
 De boekwinkels hebben thans soevereine minachting voor kostbare banden en nieuwe
 1325 uitgaven. Zij stallen alleen oorlogskaarten en oorlogsliteratuur, gepgrafische en
 strategische werken uit. En patriotische schrifturen uit de oorlogen van 1513 en
 1870. De sigarenwinkelier op den hoek – sigarenwinkels vindt men in Berlijn alleen in
 hoekhuizen – scheidt er geen behagen meer in te toonen wat een smaakvol geheel men
 maken kan uit het opéénstapelen van dunne en dikke sigaren met en zonder buikbandjes,

1330 van sigaretten met en zonder mondstuk. Hij is er alleen op uit te bewijzen hoeveel van zijn diverse soorten men pakken kan in een portovrijen veldpostbrief. Overal worden bestellingen aangenomen op het regelmatig verzenden – met bepaalde tusschenpoozen van dergelijke in rook vervliegende brieven. Deze veldpostbrieven vormen een zeer veelzijdig middel om den soldaten te voorzien van nuttige en
1335 aangename zaken. En natuurlijk bewijst een warenhuis onmiddellijk wat een mensch al in een dergelijken brief verzenden kan. Een groote etalagekast is propvol gestapeld met de bruine kartonnen dozen, waarvan de prijs, naar gelang van den inhoud, varieert van vijf en twintig penningen tot tien mark. Voor het kleinste bedrag kan men een soldaat verrassen met naaigerei, of met zeep, handdoek en spons. Voor een
1340 halve Mark wordt al een kam en borstel en spiegel geleverd. Voor drie mark torst de veldbrief reeds een zakmes, armbandhorloge en plakken chocolade, bonbons en pastilles. Electricische zaklantaarns, scheerapparaten, gebreide broeken en vesten vinden in een brief onderkomen.
De prentkaarten-industrie tiert dezer dagen natuurlijk heel weelderig. Alle
1345 satirische weekbladen "Jugend" en "Lustige Blatter", "Simplizissimus" en "Ulk", verschijnen als oorlogsnummers. En uit deze nummers worden de meest pakkende platen in den vorm van prentkaarten verkocht. Er zijn Ansichten, die alle fasen vertoonen van de mobilisatie, wegtrekkende troepen, straatdemonstraties, keuren van paarden en automobielen. Alles wat maar gekiekt kan worden. Met krachtigere effecten werken de
1350 zuiver patriotische kaarten. De keizer in alle situaties, in werkelijke en verzonnen. Nu eens stuurt hij als kapitein het rijksschip, dan smeedt hij als Siegfried het rijkszwaard, vervolgens verandert hij met een robust potlood de kaart van Europa. Van nog meer fantasie getuigen de kaarten, die waarschijnlijk bestemd zijn voor de soldaten in het veld. De Deutsche muskatier, die eens flink blaast uit zijn bolle
1355 roode wangen om alle vijanden, Russen en Engelschen en Franschen en Belgen en Serviërs en Montenegrijnen en Japaneezen een horlepiep te laten dansen in de lucht. Of hij slaat met de kolf van zijn geweer tegen een gepantserde vesting en Luik ligt in puin. Maar den meesten aftrek vinden de Ansichten, die nu reeds verkondigen hoe Europa er uit zal zien na den vrede. Eerst volgens de verwachtingen van den
1360 Duitscher: Oostenrijk-Hongarije tot Petersburg – pardon Petrograd. Servië weg, Frankrijk weg, dat natuurlijk met België Duitsch geworden is. Engeland een wingewest van Deutschland met een onafhankelijk koninkrijk Schotland en Ierland. En nu de hoop van den vijand: Frankrijk, vergroot met het rijksweld, met de Rijnprovincie en den rest, tot Berlijn noordelijk en München zuidelijk. De westgrens van Rusland loopt van
1365 Berlijn tot München. En te midden van dit groote Russische rijk ligt – ongeveer op de plaats van de tegenwoordige Thüringer staatjes en niet veel grooter... het keizerrijk Deutschland. In deze droevige tijden houdt een tikje humor er den mensch boven op. En het zal den Nederlander wellicht goed doen te vernemen, dat op geen der beide kaarten zijn grondgebied aangetast wordt.

1370

Een oorlogskroniek in het Hebreeuwsch.

Onder den titel Kol. Mewassr (Heraut) is van ambtelijke Duitsche zijde een kroniek over den oorlog uitgegeven, die in het Jargon en in het Hebreeuwsch geschreven is. Zij wordt door de Duitsche troepen in het Russisch gebied, dat zij bezetten, onder de
1375 Joodsche bevolking uitgedeeld. en hoopt op deze wijze de verschillende nationaliteiten in dat gebied, de Polen, Litthauers, Esten, Lijflanders en Rutheenen te bereiken met berichten over den oorlog.

Belooning voor dapperheid.

1380 BERLIJN, 23 Sept. (W. B.) Michael Schwart, uit Ober Franken, thans dienend als landweerman, kreeg het IJzeren Kruis voor betoonde dapperheid. Schwart is een der bekende socialistische leiders, die belast was met de organisatie der jeugd in Beieren. Ook de vrijwilliger Breitenach, die vroeger in het Vreemdelingenlegioen diende, en het op grond der amnestie in het Duitsche leger kon intreden, heeft zich
1385 zoo onderscheiden, dat hij op het slagveld tot onderofficier werd bevorderd en het IJzeren Kruis kreeg.

Vliegaanslag in Deutschland.

1390 DUSSELDORF, 22 Sept. (W. B.) De "Düsseld. Ztg." bericht: In de nabijheid van de luchtschiphal werden heden door een vijandelijk vliegtuig twee bommen neergeworpen. Schade werd, afgezien van eenige gesprongen vensterruiten, niet aangericht. (Zou de vlieger, die hier aan het werk is geweest, niet dezelfde zijn, die, blijkbaar bij vergissing of bij ongeluk, de bom op Maastricht heeft laten vallen?)

1395 **Onderzoek naar Belgische kunstschaten.**

BERLIJN, 22 September. (W. B.) Officieel. De uit Berlijn gezonden kunstconservator bij het Duitsche bestuur te Brussel rapporteert dat hij te Leuven een nauwkeurig onderzoek heeft ingesteld naar den toestand aan kerkgebouwen, raadhuis, bibliotheek en andere zaken van belang. Alle kunstschaten in het raadhuis verzameld zijn onder 1400 toezicht van den raadhuiscommandant geheel onverlet gebleven. Van de Pieterskerk is de dakstoel zwaar beschadigd, de zoldergewelven vertoonen kleine gaten. De Michaelskerk, de Jacobskerk met de Hubertuskapel, de Geertruid-kerk zijn geheel onbeschadigd. De gevels van het schoone bibliotheekgebouw zijn zeer beschadigd, doch voor herstelling vatbaar. Verwoest is ongeveer een zesde deel der stad. De geheele 1405 stationsstraat, gebouwen aan de Place du Peuple, de gebouwen rond het raadhuis en de Pieterskerk werden door spoorwegarbeiders op last van den stadscommandant opgeblazen om de vlammen af te houden van het raadhuis. De luitenant, regeeringsraad aan het ministerie van spoorwegen Thielemann en een onderofficier, kunsthistoricus van zijn 1410 ambt, redden de schatten uit de brandende St. Pieterskerk. De schilderijen van Dirk Bouts: het Avondmaal en St. Erasmus bleven zonder feil behouden. De vernielde gebouwen waaruit werd geschoten zijn particuliere huizen zonder kunsthistorische waarde, alle modern. Te Luik zijn alle kerken en kunstverzamelingen intact. In de St. Paulskerk alleen een kleine beschadiging van een der vensters. De kerkelijke schat en de musea zijn onaangetast. Te Huv is de Collegium-kerk onbeschadigd. Vier reliek 1415 kastjes zijn volgens getuigenis der geestelijkheid naar Antwerpen overgebracht.

FRANKRIJK.

De slag aan de Aisne.

Een "Times"-correspondent meldt d.d. 20 September het volgende: Van het slagveld aan 1420 de Marne trok ik noordwaarts door Chantilly en Senlis. Van deze vallei van den dood kwam ik door een streek, welke geheel verwoest bleek na den doortocht van een leger van duizenden en duizenden mannen en ontelbare voertuigen. Het was een vreeselijk gezicht. Overal langs den weg dood en vernieling – doode menschen, doode paarden, dorpen in puin, rails opgeblazen, telegraaf- en telefoonpalen kris en kras over de 1425 platgetrapte velden; hier een achtergelaten waterwagon, daar een omgevallen proviandkar, de lichamen verpletterend van soldaten, die beproefd hadden het voertuig weer overeind te zetten; ginds een ploeg, te midden van een half omwoelde akker – en naar het oosten en zuiden een rosachtige gloed, welke sprak van het lugubere werk van de reinigers van het slagveld. Door Senlis met zijn vernielde huizen en straten en 1430 Crépy kwam ik op den straatweg, waarlangs zich lange legertrainen voortbewogen, en waar liederen weerklonken uit de geleden der infanterie en het gekletter der hoeven van de cavalerie-afdeelingen – alles op weg naar de groote rivier, waar thans om het lot van Europa met bloed en ijzer wordt gestreden.

1435 **De Duitsche positie.**

Terwijl tijdens den tocht van Bergen naar Parijs de bondgenooten rekening moesten houden met de gevaarlijke mogelijkheid van een omvatting van hun linkervleugel, zoo wist generaal von Kluck thans, dat zijn uiterste rechtervleugel in groot gevaar 1440 verkeerde. Hij retireerde om vernietiging te voorkomen; een vooral naar het westen sterke natuurlijke stelling moest hem redden. Deze stelling bood hem de Aisne, en dat niet alleen bij Soissons, maar vooral ook bij Compiègne. Want dit moet men niet uit het oog verliezen: even als de samenvloeiing van Ourcq en Marne bij Meaux deze stad maakte tot het gewichtigste punt in den slag aan de Marne, evenzoo wordt Compiègne van het hoogste belang voor de Oise-Aisne stelling. Immers, eenmaal over de Aisne, 1445 behoeven de Duitschers, met de Oise op hun rechterflank voor een omvatting aan die zijde niet meer zoo zeer te vreezen. Zoo was de positie op 13 September, den eersten dag van den grooten frontaanval. Het Duitsche leger had zich vastgezet op de rechteroever tusschen Compiègne en Soissons in de richting van Reims. Vooral achter Soissons, te Vic-sur-Aisne en Attichy was veel zware artillerie opgesteld. Op de 1450 uiterste rechtervleugel waren de Duitschers gedekt door het bosch van Aigle en de Oise rivier. Deze stelling is buitengewoon sterk en kan alleen worden genomen in een frontaanval. Hier kon geen krijgslid baton, zooals ten zuiden van Ourcy en Marne. Het was duidelijk, om deze, nog versterkte positie moest worden gevochten, bij het ook ten koste van de grootste inspanning en de zwaarste verliezen. De tijd om zich in 1455 het terrein vast te zetten, was voor generaal v. Kluck niet lang geweest. Niettegenstaande de vervolging gedurende 9, 10, 11 en 12 September, toch gingen de bondgenooten onmiddellijk tot den aanval over. Alle bruggen waren vernield, behalve een kleine rivierovergang, welke onbegrijpelijkerwijs vergeten was. Bovendien was een stuk van den spoorbrug blijven staan.

1460

Voor de gewonden.

Doet men voor de gewonden wel alles wat men voor hen kan doen en moet doen, vraagt Emile Berr in den "Figaro". Dat is hetgeen men zich afvraagt te Parijs. Waarom het niet ronduit te zeggen: aan de ongerustheid, gewekt door den indruk, dat de verzorging der gewonden niet voldoende georganiseerd is, paart zich een zekere verbolgenheid en wrevel. Da reden hiervan is de volgende. Met nobele toewijding heeft de Parijsche bevolking al het mogelijke gedaan om gereed te zijn de gekwetsten op te nemen en te verzorgen – en thans begrijpt Parijs niet waarom de militaire autoriteiten geen gebruik maken van die toewijding. Sinds zes weken hebben talrijke lichamen en vereenigingen zalen en gebouwen in gereedheid gebracht – vaak tot groot ongerief van hun bedrijf en met groote kosten – voor den Roode-Kruisdienst. Men heeft van dit alles geen notitie genomen. Men bracht de gekwetsten onder in de militaire hospitalen, die alreeds lang overvuld zijn, liever dan ze toe te vertrouwen aan door particulier initiatief ingerichte lazaretten. Het schijnt nochtans, schrijft de afgevaardigde tenslotte, dat er kans bestaat dat er verandering in dezen toestand komt. Enkele inrichtingen althans hebben aanzegging gekregen, dat zij zich gereed moesten houden. Maar de heer Berr acht dit niet voldoende. Deze particuliere geneeskundige dienst moet niet den indruk krijgen, dat zij door den officieelen geneeskundigen dienst met nederbuigendheid wordt behandeld. "Er bestaat hier een misverstand, waarop wij met klem de aandacht vestigen van den gouverneur van Parijs, en dat zoo spoedig mogelijk behoort te verdwijnen, in het welbegrepen belang van allen en niet het minst in dat van de gekwetsten."

De ertsgroeven van Briey.

BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) De "Nordd. Allg. Ztg." bevat de mededeeling, dat de ertsgroeven in het district Briey onder een beschermend bewind zijn gesteld, dat voor rekening van de eigenaars werkt. Het onderloopen der schachten is verhinderd en de voorhanden voorraden zijn te gelde gemaakt, opdat zij niet door lang liggen zouden bederven. In beslag neming van privaats eigendom had niet plaats.

De Indiërs in Frankrijk.

BERLIJN, 23 Sept. (Corresp. E.) De "Tribuna" verneemt uit Londen, dat 50,000 man Indische troepen te Marseille zijn aangekomen; zij waren in de eerste week van September te Bombay ingescheept.

BELGIË.

De franc-tireurs-oorlog.

Een Berlijnsch koopman, die als soldaat in het veld is, schrijft aan het "Berliner Tageblatt": "In een Belgisch dorp werden wij bij het doormarceeren met blijdschap ontvangen; ons werd water en koffie gegeven, en wij konden sigaren en sigaretten koopen. 's Namiddags moest onze afdeeling terugtrekken, om in het dorp te worden ingekwartierd. Ongeveer twee uur van die plaats was een groot gevecht, waarin een Duitsche divisie streed tegen drie Fransche legerkorpsen. De Franschen hadden op die plaats ongeveer veertien dagen lang schietoefeningen gehouden, en de afstanden zorgvuldig gemeten en aangegeven, zoodat de zaak voor ons in den beginne niet heel goed ging. Doch toen wij versterking hadden ontvangen van een ander korps, vluchtten de Franschen. Waarschijnlijk hadden de dorpsbewoners van onze aanvankelijken tegenslag kennis gekregen, want toen wij weer in het dorp kwamen, werden wij aan een uitgang door Fransche infanterie aangevallen, en aan de andere zijde reed Fransche cavalerie rond. Wij waren niet heel sterk, een gedeelte eener telefoonafdeeling, ongeveer 130 man infanterie, artillerie van de munitie-colonne, en de generale staf. Plotseling hoorden de inwoners, dat op ons geschoten werd; als op een gegeven signaal werd nu van alle kanten in het dorp op ons geschoten, uit ramen en deuren, zelfs uit de kerk. De franc-tireurs schoten zoo slecht uit hunne oude geweren en pistolen, dat slechts twee officieren en ongeveer 20 man gewond werden. Wij verjoegen nu eerst de Fransche troepen, en maakten ook eenige gevangenen. Een afdeeling doorzocht de huizen, en toen zagen wij, dat mannen, vrouwen en kinderen met den band van het Roode Kruis om op ons geschoten hadden."

ZUID-AFRIKA.

Smuts contra Beyers.

De Engelsche legatie deelt mede: Generaal Smuts, minister van defensie van de Zuid-Afrikaansche Unie, maakte bij het ontvangen van het bedanken van den oud-generaal Beyers voor den post van bevelhebber van de weermacht der Unie de volgende opmerking omtrent de kritiek door laatstgenoemde geoeffend op de politiek van de regering der Unie: "Uw bittere aanval op Groot-Brittanië is niet alleen volkomen ongegrond maar is

des te minder te rechtvaardigen waar hij in het midden van een grooten oorlog afkomstig is van den opperbevelhebber van een der Britsche bezittingen. Gij vergeet te vermelden, dat sinds den Zuid-Afrikaanschen oorlog het Britsche volk aan Zuid-Afrika volledige vrijheid heeft gegeven onder een grondwet, die het mogelijk maakt voor ons onze nationale idealen te verwezenlijken op onze eigen wijze en welke bijvoorbeeld u vergunt ongestraft een brief te schrijven, waarvoor gij zonder twijfel in het Duitsche rijk een zware straf zoudt beloopt. Noch het Britsche rijk noch Zuid-Afrika was de aanvaller in dezen strijd. Voor zoover wij zelf er in betrokken zijn wordt onze kust bedreigd, worden onze mailboten aangehouden en worden onze grenzen overstroomd door een vijand. Het is mijn overtuiging dat het volk van Zuid-Afrika in deze donkere dagen, waarin de regeering zoowel als het volk van Zuid-Afrika op de uiterste proef zijn gesteld, een zuiverder begrip van plicht en eer hebben dat uit uw brief en handelwijze valt af te leiden. Uw ontslag wordt hierbij aanvaard.

1540 **Generaal Smuts en generaal Botha.**

1545 KAAPSTAD, 22 Sept. (Reuter.) Generaal Smuts, de minister van verdediging, zal zich ook belasten met de plichten van commandant-generaal der weermacht. Generaal Botha zal het opperbevel op zich nemen van de operaties tegen Duitsch-Zuidwest-Afrika.

1545 **Nagekomen Telegrammen.**

Op het Oostelijk oorlogstoneel.

Gevoelens in den slag.

1550 Een Hongaarsch officier, die bij Lublin mee gevochten heeft, vertelt in de "Deutsche Montagszeitung":

1555 "Men voelt in den slag niets. Wie de dingen tot zijn bewustzijn laat door dringen, is verloren. De oogen zien, de ooren hooren, maar dat zijn slechts waarnemingen der zintuigen, die zich tot een beoordeeling ontwikkelen moeten, maar tot gevoelens mag het niet komen. Dit is geen synisme [cynisme], maar slechts de afwezigheid van elk gevoel. Mijn kapitein, een beste, brave man, van wien ik sedert jaren veel houd, brengt zijn compagnie in de tirailleur-linie en wordt vlak voor mij plotseling door drie kogels in den buik getroffen. Ik zie, dat hij omvalt, voel daarbij niets en marcheer verder. Men slaat den vijand neer, niet echter alsof men de minste wrok tegen hem had. De avond voor ons eerste gevecht, zaten wij, officieren, bij elkaar. Niemand van ons had ooit een mensch gedood. Ik zei nog: "als ik morgen een Russischen officier tegen kom, zal mijn eerste gevoel zijn, hem vriendschappelijk te begroeten." De anderen waren het met mij eens. Den volgenden dag heb ik eenige vijanden neergelegd. Mijn Slowaken, de kalmste menschen van de wereld, maar voortreffelijke soldaten, schoten eveneens niet uit woede, maar omdat men op hen schoot. Men vecht, omdat men er nu eenmaal voor staat en omdat men met anders kan. Want het is ontzettend aan het vijandelijk vuur blootgesteld te zijn en niets daar tegen te kunnen doen. Eigenlijk niet zoo zeer ontzettend als wel deprimeerend. De werkloosheid in den slag doodt. Want alleen zij doet angst opkomen.

1570 ...Als men ook in bijzonder levensgevaar verkeert, voelt men niets anders dan de zekerheid, snel en vastberaden te moeten handelen. Den 26e des avonds hadden wij Tarnowa ingenomen en vervolgden de Russen tot aan het riviertje de Por achter het dorp. De vijand waadde door een moeras, vluchtte op het drooge. Wij hen na, tot aan de borst in het moeras, schietend, wadend, proostende. Plotseling laait het achter ons op. Het dorp is in brand gestoken. Als in het licht van een reflector zijn wij aan den vijandelijke kogelregen van den anderen oever blootgesteld. Toen moesten wij in het hevigste vuur terug. Niet uit angst, maar omdat het niet anders ging. Het gevoel van de nabijheid van den dood kwam eerst veel later bij mij op. Men voelt dus in den slag na de lange marschen in de lange schietoefeningen, in het vijandelijk vuur niets. Het is ook niet zoo erg gewond te werden. Na den strijd komen natuurlijk de ongewenschte overpeinzingen. Men beleeft alles nog eens en het gevoel maakt commentaren daarbij."

1580 **Op het Westelijk oorlogstoneel.**

De slag aan de Aisne.

1585 LONDEN, 23 Sept. (Reuter.) Een lang telegram wordt gepubliceerd, afkomstig van het Engelsche hoofdkwartier in Frankrijk, met bijzonderheden over den slag aan de Aisne van 14 tot 17 September. De daarin vermelde feiten zijn reeds bekend. Op 17 September richtte generaal French een legerorder tot de Engelsche troepen, waarin hij ingenomenheid uitsprak met hun schitterende houding en hun dapperheid bij het vasthouden van de veroverde posities, die zij tegen de meest wanhopige tegenaanvallen en tegen hevig artillerie-vuur hadden verdedigd. "Ik ben niet in staat woorden te vinden, om de bewondering uit te spreken, die ik gevoel voor hun kranige houding. De

1595 Franschen op onze rechter- en linkerflank gaan goed vooruit. Ik ben er zeker van,
dat wij nog slechts korten tijd krachtadig behoeven vol te houden. "Wanneer de
bondgenooten opnieuw den geslagen vijand zullen vervolgen, zal de zelfopofferende
1600 toewijding en de schitterende geest van de Engelsche troepen in Frankrijk alles voor
zich uitdrijven." Het telegram meldt verder, dat de Britsche vliegers geen Zeppelin's
zagen, hoewel zij bij twee gelegenheden niet-starre bestuurbare luchtballons hebben
opgemerkt. Ten slotte zegt het telegram, dat de Duitschers met groote bekwaamheid en
moed pogen den strijd vol te houden, maar tevens, dat zij strijden om te winnen, met
verwaarloozing van alle regels van het oorlogsrecht, en dat het zeker is dat zij niet
zullen aarzelen alles te doen wat in hun vermogen is, om de overwinning te behalen.

1605 LONDEN, 23 Sept. (Reuter). De "Daily Mail" publiceert een ongedateerd telegram uit
Frankrijk, waarin wordt gezegd, dat na een hevig gevecht de Duitsche troepen tusschen
St. Quentin en Péronne geweken zijn. Volgens verhalen van gewonden is een uitgestrekt
gebied tusschen beide steden geheel verwoest. De Duitschers verlieten Péronne vijf
dagen geleden. De Fransche troepen kregen last een sterke stelling in te nemen. Zij
1610 trokken door een moeras en leden groote verliezen, doch gingen voorwaarts. Na een
gevecht van man tegen man in de loopgraven, retireerden de Duitschers, door de
Franschen achtervolgd naar St. Quentin, waar het gevecht in de straten werd
voortgezet, waarna de Duitschers nog een poging deden de stad te hernemen. De
Fransche artillerie vernielde twee treinen gevuld met Duitsche ondersteuningstroepen,
1615 welke zich tusschen Péronne en St. Quentin bevonden. Toen begon een geweldig
artillerieduel, noodig voor het verkrijgen van de noodige bewegingsvrijheid voor het
slaan van pontonbruggen. De zware Duitsche artillerie werkte goed; De Fransche zware
veldartillerie was nog niet ter plaatse, zoodat de Engelsche batterijen het
voornaamste werk deden en de latere operaties mogelijk maakte. De brugslag had plaats
1620 in een hel van artillerie-, infanterie- en mitrailleurvuur; en boven dezen
vreeselijke strijd zweefden Engelsche en Fransche vliegers om de plaats der Duitsche
batterijen te verkennen. Bij het aanbreken van de nacht was de overgang geforceerd en
de vijand gedwongen terug te trekken. Maar deze terugtocht beteekende nog lang geen
overwinning voor de bondgenooten. Den geheelen nacht zweefden de zoeklichten over de
1625 rivier en de omgeving, terwijl de beide strijdmachten stellingen uitzochten om de
worsteling voort te zetten. Den volgenden dag groeven beide partijen zich in, terwijl
zij nu en dan poogden in partieele gevechten den vijand te verdrijven, hetgeen echter
tot geen resultaat leidde. Het werd duidelijker, dat de bondgenooten hier de
hoofdmacht van generaal v. Klück's leger tegenover zich hadden, dat zich verschanste
1630 in afwachting van versterkingen. Het was bewonderenswaardig zooals de Duitschers zich
hadden ingegraven. Elke duimbreds grond moest worden veroverd, en telkens werd weer
de schop ter hand genomen. Den 15en deed de vijand een krachtige poging om door onze
linies heen te breken tusschen Vic-sur-Aisne en Soissons, d.w.z. de Fransche en
Britsche troepen te scheiden. Deze voorwaartsche stoot werd ingeleid door een verwoed
1635 artillerievuur, gevolgd door een oprukken van infanteriemassa's met mitrailleurs. De
worsteling duurde drie dagen en drie nachten, waarbij aanvallen en tegenaanvallen
elkaar afwisselde.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

In de loopgraven.

1640 Philip Gibbs, de correspondent van de "Daily Chron." zendt van Zaterdag 19 Sept. een
uitvoerige beschrijving aan zijn blad over den strijd in Frankrijk en over "het werk"
der soldaten in de loopgraven. Hij verhaalt dat hevige stormen woedden over de
Britsche linie, dat zware regens de loopgraven onder water zetten en merkt dan op:
1645 Onze soldaten hadden in de beide laatste dagen den zwaarsten tijd sedert het begin
van den oorlog. Hun zenuwen waren tot het uiterste gespannen. "Enkele oogenblikken
voor ik dat schreef heb ik eenige van onze soldaten gesproken, die met een speciale
opdracht de loopgraven verlieten. Zij zijn als lieden die in een folterkamer zijn
geweest en onvergetelijke en onzegbare gruwelen hebben ondergaan. Met modder bedekt,
hun gelaat besmeerd met een grauwwachtige kleur, tot het gebeente verkleumd door den
1650 scherpel nachtwind, bibberend en klappertandend stonden ze daar. "Ik zou het niet
graag gemist hebben," zeide een van hen, "maar ik begeer zoo iets niet weer te
belevan. Het is een hel in die loopgraven en de vijandelijke granaten vernielen je
zenuwen". Zij schaamden zich niet te bekennen, dat zij door schrik en ontsteltenis
waren aangegrepen en als kinderen verheugden ze zich over het geluk, dat ze uit de
1655 vuurlinie, uit de ondergelopen loopgraven waren weggezonden ter escorteering van een
officier. Een soldaat was bespat met het bloed van een kameraad, die eenige uren te
voren door een granaat in stukken was gescheurd. De kolf van zijn eigen geweer was
versplinterd door een granaatscherf. Hij had medelijden met hen, die in de loopgraven

1660 bleven en niet zoo gelukkig waren als hij. En zoo is het met al onze mannen, die
vechten in den modder en het bloed langs de verschanste linie op de hoogten van
Soissons. Zij doen het niet voorkomen, dat ze plezier in hun werk hebben. Zij laten
er zich in zeer leelijke woorden over uit. Maar ze erkennen ook, dat het moet
gebeuren, dat ze het zullen doen. Niemand bluft op zijn moed. Allen erkennen, dat ze
1665 een raar gevoel krijgen, als de Duitsche granaten fluiten, maar, zegt de
correspondent, nooit in de Engelsche historie hebben onze troepen met grooter
heldenmoed zulk een doodelijk vuur doorstaan, dan deze flinke, vuile jongens, die nu
den Duitschen rechtervleugel tegenhouden en den vijand uit zijn verschanste, posities
terugdringen."

1670 De correspondent merkt dan op, dat de Duitsche troepen in "goede orde" terugtrokken
- dat is wel anders dan de berichten van vele correspondenten meldden - op zorgvuldig
voorbereide stellingen op de hoogten noordelijk en oostelijk van Noyon, aan de
overzijde van de Oise en zuidelijk boven Soissons en de Aisne. Zoo hebben zij het ons
buitengewoon moeilijk gemaakt om het laagliggende marschland tusschen deze beide
1675 rivieren, dat door kanalen doorsneden is, over te trekken. Het is voor ons vrijwel
onmogelijk infanterie of cavalerie, nog minder natuurlijk zware kanonnen, over dit
drassige land te zenden, dat na dezen regennacht een waar moeras is geworden en het
is daarom voor ons noodig ons zelf te verschanzen. De heer Gibbs merkt verder op, dat
de Duitsche stelling wel te voren moet zijn in gereedheid gebracht, daar het
onmogelijk zou zijn geweest, de zware kanonnen die de Duitschers gebruiken en die op
1680 een grondlaag van beton zijn opgesteld, over den weeken, drassigen grond in stelling
te brengen. Die zware stukken moeten wel van te voren zijn opgesteld. Met grooten
waardeering spreekt de correspondent van den moed der Zouaven, die bij den strijd van
Soissons nieuwe lauweren behaalden en steeds opnieuw chargeerden ondanks het
doodelijk vijandelijk vuur tot de vijand uit zijn stelling was verdreven. En dan
1685 vervolgt hij: "Gisternacht deed de vijand een aanval onder dekking der duisternis.
Hij was gericht tegen de Engelsche linies rondom Soissons van Chavigny en Naizy-le-
Château. Generaal von Kluck, de bevelhebber van den vijandelijken rechtervleugel, gaf
last tot een algemeenen opmarsch der infanterie tegen onze eerste verschanste linie,
terwijl zijn artillerie onzo positie trachtte te ontdekken en onze mannen te
1690 ontzenuwen.

Alle nachtelijke aanvallen zijn ontzenuwend en in dien nacht, toen de wind gierde en
de regen in stroomen neerviel, hadden onze mannen al hun moed noodig. De shrapnels
floten met den wind en menigeen viel, maar de vijand was niet van den rechten aard om
onze mannen uit de verschansingen te verdrijven. Integendeel, zooals een van hen me
1695 zeide, "zij gingen gauwer terug dan ze kwamen. Onze kanonnen legden hen neer en ons
geweervuur maaide hen weg bij hopen. Ze konden ons niet naderen en toen ze
terugtrokken bleven hun dooden en stervenden in den regen liggen, zoodat we
medelijden met hen hadden." Is volgens den schrijver de Duitsche soldaat in net
gevecht man tegen man de mindere van zijn tegenstanders, de Duitsche artillerie is
1700 uitnemend. "Zoodra een van ons het hoofd boven de loopgraaf uitsteekt," zeide een
soldaat, "wordt het door een shrapnel weggeslagen. We moeten op den grond blijven
liggen." De juistheid en snelheid van de Duitsche artillerie is vooral te danken,
meent Gibbs, aan het voortreffelijke werk der Duitsche aviateurs, die de stellingen
van den vijand aanwijzen door papiertjes te laten vallen of bommen, die als
1705 rooksignalen dienst doen. Het ernstigste in dezen gruwelijken strijd is het lot der
gewonden. De onophoudelijke regen van projectielen maakt het de ambulances onmogelijk
de gewonden op te zoeken en deze blijven, dus zonder hulp op het slagveld liggen. En
de heer Gibbs doet uitkomen, dat men zich moet voorbereiden op zeer zware verliezen.

1710 **Zie verder pag. 7**

Lieber A kehr zuruck, wij weten alles en het komt terecht. (32599)

AVONDBLAD. Tweede Blad.

1715

Van Dag tot Dag.

De federatie van Europa.

Zes professors te Oxford, leden van *The Oxford Faculty of Modern History*, hebben een
vlugschrift uitgegeven, getiteld *The Case for England* (Clarendon Press. 2 sh.),
1720 waarin ze: "als mannen, die ervaring hebben in het wegen van historische
getuigenissen en bewijzen" dezen oorlog bespreken. Zo stellen tegenover de
leerstelling van de almacht van den Staat, welke het gebruik van *alle* middelen
rechtvaardigt, die noodig zijn of schijnen voor het behoud van den staat, de
leerstelling dat er een Europeesche Maatschappij is, of ten minste een Europeesche

- 1725 vereeniging van volken, van welke alle staten deel uitmaken. Ze verklaren dat Engeland strijdt voor die Vereeniging en voor het volkenrecht, voor the *public law of Europe*, welke een zeker schild en borstweer is voor alle volken, en vooral voor de kleine volken. De bewering dat Engeland dat doet omdat het in zijn belang is, geven de hoogleeraars toe in zooverre dat het handhaven van gerechtigheid Engeland's
- 1730 grootste belang is. Tegenover de Duitsche theorie dat 's lands belang 's lands recht is, stellen zij hun verklaring: "*The Right is our interest*". Ze erkennen dat ze alles te winnen hebben door de goede zaak van het volkenrecht te verdedigen, maar deze overweging moet hen toch zeker niet beletten voor die zaak bloed en geld te offeren. Daarom, zeggen zo, zijn er drie eischen, welke Engeland stelt waarvan de vervulling
- 1735 onontbeerlijk is eer vrede gesloten kan worden. 1o. De wedergave aan België van zijn vroegere positie en van alles wat teruggegeven en hersteld kan worden van alles wat in den oorlog werd opgeofferd. 2o. Een voldoende waarborg aan Frankrijk, dat het nooit weder aan zulk een invasie zal bloot staan als die welke in Augustus 1914 begon. 3o. Dat gehandhaafd zullen worden die mogendheden, welke een gevaarlijk
- 1740 bestaan hebben zoolang straffeloos de Realpolitik in Europa kan worden toegepast. Dit wordt dus toegelicht: "Engeland kan niet dulden dat zijn zwakkere burenen minder voorspoedig en minder onafhankelijk worden dan zij nu zijn. Zooveel steun als Engeland's vloot hun geven kan is Engeland hun verschuldigd. Al ware het slechts tot zelfbehoud, kan Engeland niet toestaan, dat ze onderworpen worden aan een mogendheid
- 1745 als Duitschland. Engeland bestrijdt niet het Duitsche volk, maar het staatkundig stelsel dat door het Duitsche Rijk wordt belichaamd. "De welwillendheid van Engeland voor Holland, Zwitserland en de Scandinavische Rijken is grootendeels gegrond op al wat deze staten in wetenschap en kunst en letterkunde tot stand brachten. Zij hebben bewezen in staat te zijn de hoogste belangen der menschheid te dienen. Ze hebben bijgedragen tot den groei van de algemeene beschaving, welke de kleine mogendheden aan elkander bindt met hechter en blijven der banden dan die van ras, of regeering, of stoffelijke belangen. Door deze broederschap heeft elk volk een plicht te vervullen jegens de anderen."
- 1750 Dit vraagstuk der federatie wordt in de geheele pers besproken. Over het volkenrecht, over *international law*, bevatten vele week- en maandbladen artikelen met het oog op dezen oorlog. De Engelsche *Spectator* vraagt om een commissie van onderzoek, waarin de vertegenwoordigers van onzijdige Staten zouden zitting hebben, om te onderzoeken de beschuldigingen van schending van volkenrecht tegen de oorlogvoerenden uitgebracht. Voornamelijk zou moeten worden nagegaan of en hoe de overeenkomsten in 1899 en 1907
- 1760 te 's-Gravenhage gesloten geschonden zijn, en of die schendingen zijn geschied door soldaten aan den band ontsprongen of wel op last of met toestemming van hun meerderen. Lord Selborn'e, een vroegere Lord-Kanselier, stelde voor dat Nederlandsche rechtsgeleerden met Amerikaansche rechtsgeleerden die commissie zouden vormen. De *Spectator* zegt hiervan: "Wij hebben den grootsten eerbied voor Nederlandsche
- 1765 rechtsgeleerden en erkennen dat Hollands positie als de moeder van het volkenrecht, het land aanspraak geeft op een eereplaats bij zulk een onderzoek. Maar Nederland zou blootstaan aan *représailles* als zijn rechtsgeleerden door zulk onderzoek Duitschland ergernis gaven." Er is, dunkt ons, een veel krachtiger objectie dan deze tegen deelneming van welke rechtsgeleerden ook aan zulk onderzoek, midden in den oorlog.
- 1770 Hoe ter wereld is nu een onpartijdig onderzoek mogelijk? Wie kan de getuigen verzamelen en hun straffeloosheid toezeggen, zoodat ze verklaringen afleggen welke vertrouwen verdienen? Hoe zouden de leden der commissie thans toegang kunnen krijgen in Rusland, Oostenrijk, Servië, België, Engeland, Duitschland en Frankrijk, om een degelijk onderzoek in te stellen, dat zich ook over zee zou moeten uitstrekken, daar ze tevens zouden moeten onderzoeken en overwegen de behandeling der handelsschepen van neutrale mogendheden in Fransche en Engelsche havens?
- 1775 Het pleiten voor een Europeesche Vereeniging van volken geschiedt niet alleen door de zes professoren van Oxford. Reeds den 29sten Augustus ried *The Nation*, het beste staatkundige weekblad van Engeland, de schepping aan van de Vereenigde Staten van Europa als het eenige middel om uit dezen oorlog der Europeesche staten gewin te trekken. Deze zou ten gevolge hebben de volkomen openbaarheid van alle overeenkomsten der diplomaten, den groei van een goede verstandhouding tusschen de volken door het verdwijnen van alle tolgrenzen, door vrijen handel alom en door de beperking van alle nationale legers tot wat men zou kunnen noemen een internationale politiemacht.
- 1780 Menigeen zal zich herinneren hoe William Stead dit denkbeeld van de federatie van Europa uiteenzette en verdedigde in zijn boek *The United States of Europe*. Hij achtte die federatie de eenige manier om uit al de ellende van militarisme en gewapenden vrede te geraken. Dit ideaal zou alleen bereikt kunnen worden, meende hij, als er een macht groot genoeg was om de aansluiting van allen, die door oorlog bedreigd worden, noodig te maken. "In andere woorden om een Hemelsch Koninkrijk op aarde te vestigen
- 1790

1795 is eerst een werkzame duivel onontbeerlijk", zeide hij. Nu, als deze oorlog geen
helsch werk van moord en vernieling brengt, dan weten wij het niet! Zal hij ons
werkelijk het vrede-rijk meer nabij brengen? Zijn de onderzeeërs voorloopers van het
1800 een gewijzigd Europa, dat aaneensluiting van de meeste staten mogelijk maakt. Maar
onmiddellijk na den oorlog zal er wel geen kans op zijn. Eerst moet er veel hersteld
en versterkt worden en moeten overwinnaars en overwonnenen in centraal Europa en
Balkan van hun ergste wonden genezen. Wie weet wat er nog eens gebeurt? Een beweging
tot Europeesche federatie schijnt mij in elk geval vruchtbaarder dan de
vredesbeweging der laatste jaren. Men koestere dus het ideaal. "Het streven zelfs is
schoon in 't worstelperk der eer."

De reis ven de "Nieuw-Amsterdam".

1805 (Van onzen Washingtonschen correspondent) Ik was zoo ver met mijn verhaal gekomen,
dat ik de Duitschers had laten zingen en wij zijn thans in volle zee. De volle zee
was uiterst welwillend. De "Nieuw-Amsterdam" stoomde zoo rustig als het bootje naar
"Het Kalfje". Maar mocht de zee haar kalmte behouden, de gemoederen aan boord waren
1810 verre van rustig. Het was een van de vreemdsoortigste reizen welke ik ooit gemaakt
heb. Er hing iets in de lucht. Er heerschte een eigenaardige – een schrikbarende
geest. Onder de passagiers was een geheimzinnig spook, dat zachtkens rondsloop – dat
er steeds bij was wanneer drie of vier menschen te zamen waren – dat hevige ruzietjes
aanblies uit de kleinste nietigheden – dat onschuldige menschen plotseling tot
eeuwige vijanden maakte – dat, in een woord de geheele fraaie reis tot een
internationalen heksenketel maakte, waaruit de dwaaste dingen oprezen. Om u een
1815 voorbeeld te geven. Elken dag ontvingen wij de officieele Engelsche oorlogsberichten,
welke 's nachts tusschen één en twee uur, van uit Poldhue worden getelegrafeerd. Zij
waren dwaas genoeg. Het was de tijd van de Engelsche Fransche nederlagen en wat
wij hoorden, was voornamelijk nieuws omtrent het enthousiasme van de Zoeloes en de
huldeblijken van de Maharaja's van Engelsch-Indië. Op een goeden dag kwam er wat
1820 nieuws omtrent het oprukken van de Russen in Oost-Pruisen. Mijne journalistieke
vingers geraakten bezig en ik teekende er een kaart bij om den reizigers duidelijk te
maken waar Marienburg lag. Nu is Marienburg een centraal punt voor spoorwegen. Ik
teekende de spoorwegen erbij op de gewone manier – twee lijntjes met zwarte streepjes
er tusschen en om het duidelijk te maken schreef ik erbij: "naar Petersburg"; "naar
1825 Berlijn"; "naar Warschau".

Wilt u wel gelooven, dat dit onschuldige "Naar Berlijn" – bijna tot openbaren oorlog
voerde? Wie dorst zeggen, dat de Russen ooit naar Berlijn zouden komen? Totdat de
uitlegging volgde dat dit een kopie was van een Deutsche spoorwegkaart en de zaak was
weer gezond. Maar zoo ging het voortdurend. Men moest als buitenstaander duchtig
1830 oppassen. Het feit, dat men het met een mede-passagier op volkomen academische
gronden niet eens was, was alreeds voldoende om genoemden mede-passagier een rood
vertoorned gezicht te doen krijgen en hem iets te doen mompelen omtrent alle
"vernünftige Menschen". Maar ook onder de Deutsche passagiers onderling bemerkte men
deze rare verhouding. Er werden beperkte groepen gevormd van officieele en niet-
1835 officieele menschen. De eerbied van den reserve-tweede-luitenant voor den reserve-
eerste-luitenant deed zich gevoelen. Op een goeden dag dachten de Duitschers er over
een algemeene vergadering te beleggen teneinde te besluiten wat hunne rechten en
plichten waren, indien men door den vijand aangehouden werd. Maar er kwam niets van,
want men kon maar niet ontdekken wie de "Rangältester" was, die de vergadering zou
1840 moeten openen. En dus wist men bij aankomst in Brest eigenlijk niets van de
internationale officieele verhouding tusschen den krijgsgevangene en zijn cipier.
Maar nog op andere wijze deed zich de zenuwachtigheid gevoelen. Er werd heel veel
gerookt en te veel gedronken. Wat het eerste betreft werd er door deze zenuwachtig
discuteerende menschen zooveel gerookt, dat eindelijk de laatste cigaret voor een
1845 gulden vijftig zou zijn verkocht, indien de gelukkige bezitter dit bedrag had willen
aannemen, hetgeen hij niet deed. Wat het tweede aangaat, besloot de kapitein
eindelijk zeer wijselijk de Bar te sluiten. Want indien wij waren aangehouden en dan
met een angeheiterde Armee de Fransche kapers hadden moeten bevechten, dan was er van
de geheele zaak al heel weinig terecht gekomen. Dit laatste besluit werd natuurlijk
1850 niet zender murmureeren aangenomen. Men beklagde zich in geenszins dubbelzinnige
termen dat dit een schandaal was en dat men niet als kwajongen behandeld wenschte te
worden. Maar de Bar bleef dicht.

En ziet, in deze onstuimige massa viel daar plotseling een bom. Op een avond ontvangt
een van de tweede klasse passagiers een Marconigram dat zegt: "Oom is dood". Daar had
1855 je de poppen aan het dansen. Want de doode oom was niets minder dan een geheim,
vooruit afgesproken signaal, dat de "Potsdam" aangehouden was en dat men er de

Naspeuringen van Paul Theelen: 23 september 1914

1860 Duitse passagiers afgehaald had. Onmiddellijk deputaties naar den kapitein. Of de kapitein zoo goed wou zijn den steven te wenden en naar huis terug te varen. Of hij alsjeblieft naar Spanje wou gaan, om Schotland heen naar Duitschland enz. enz. De kapitein echter is door zijn scheepspapieren gebonden langs een bepaalde route naar een andere bepaalde haven te varen. Daar is, behalve ingeval van storm en nood, geen helpen aan. En dus bleven deze protesten zonder eenige uitwerking. Maar voortaan paste de Marooni-telegrafist duchtig op, dat geen verdere doode ooms of tantes het schip kwamen verontrusten. Want volgens de reglementen van dat oogenblik, was een

1865 dergelijk werken met code niet gepermitteerd. Hoe dichter wij bij Engeland kwamen, hoe moeilijker het werd op het schip rust en vrede te bewaren. Toen wij vier dagen ver waren, ontmoetten wij de "Rijndam" bepak met naar huis keer en de Amerikanen alsof het een drijvend mierennest was. Overall zaten zij – op alle dekken en wuifden ons een laatsten groet toe met de geestdriftige vreugde van een Amerikaan die weet

1870 dat hij overmorgen in "Gods eigen land" zal zijn. Van de lotgevallen van de "Potsdam" echter wist de "Rijndam" ons niets te zeggen. Het raden ging rustig door. Hadden de Engelschen het schip genomen en er de Duitse reservisten van afgehaald of niet? Totdat wij eindelijk dicht bij het Kanaal verbinding kregen met de "Rotterdam", welke ook op weg was naar New-York. In een kort

1875 telegram deelde kapitein Sprenger ons mede dat de "Potsdam" door de Engelschen naar Falmouth was gebracht. Verdere bijzonderheden wist hij niet. Maar dat was genoeg. De poppen waren aan het dansen. Bij hetgeen de menschen in het brandweervak noemen "spontane combustie" was plotseling het schip in rep en roer. De rookkamer was in eens de vergaderzaal waar een lid van het Hongaarsche huis van Afgevaardigden, met slobkousen en een zwierigen Panamahoed aan de verzamelde menigte verkondigde dat het thans het oogenblik was om handelend op te treden. Algemeen applaus. Een Jacobijn waa

1880 er voor den kapitein met het pistool op de borst tedwingen, rechtsomkeert te maken. Goed en wel, maar uitklaringspapieren zijn gevaarlijke dingen en die papieren zeiden dat het schip van New-York naar Rotterdam zeilde en daar bleef het bij. De

1885 Hongaarsche Landdag werd ontbonden. De verdere discussies gingen op in den rook van de laatste sigaren. En ziet – soms ontfermde de hemel zich over ons. Een dikke mist kwam over het water. De "Nieuw-Amsterdam", die nog nooit zoo hard gevaren had, trilde van de inspanning. Er werd slechts gefloten wanneer de mist werkelijk al te dik was en zoo holden wij dan door het Kanaal en het stooten van het machtige schip gaf ons

1890 het gevoel dat er daar boven op de brug met alle macht aan werd gewerkt om ons veilig door het gevaarlijke water heen te brengen. De quaestie was of wij door den mist heen aan de dozijnen Fransche en Engelsche schepen konden ontsnappen. Helaas, dezelfde goedertieren mist speelde ons een leelijke part. Dinsdagmorgen, twee September, des morgens om vijf uur, klaarde het weer even op. Maar lang genoeg om ons te doen zien

1895 dat wij bijna den Franschen hulpkruiser "Savoie" gerameid zouden hebben. Nu was het spel verloren. Het voorste kanon van de "Savoie" werd onmiddellijk op ons gericht. Een doffe knal en de "Nieuw-Amsterdam", gehoor gevende aan deze geweldige waarschuwing, gleed levenloos door de kalme zee – gevolgd door de "Savoie" – die veel harder kon loopen dan de Hollandsche boot en waarbij dus geen ontsnappen mogelijk

1900 was. Wij waren gevangen en reeds dobberde er een heel klein sloepje op de groote baren. Toen volgde de komedie die u reeds uit een vorigen brief bekend is. Toen de jonge Fransche officier van administratie, dien gij reeds kent, in de hut van den kapitein verdwenen was, bleef aan de deur van die hut een onderofficier staan, die een model was van voorkomendheid. In het gewone leven was hij steward op de

1905 "Savoie" die in het gewone leven een der schepen van de Fransche stoomvaartlijn is. Deze steward, thans in een uniform gestoken en bewapend, zooals alle zijne medematrozen, met pistolen, model 1870, was een vroolijk rond kereltje met een geheimzinnige medaille (geenszins het beste exemplaar van de moderne Fransche medalleurskunst) en een grooten lust om van zijne avonturen te vertellen. En zoo

1910 wisten, wij dus na een kwartier tijds waar de "Savoie" vandaan kwam – waar zij heen ging, hoeveel kanonnen er aan boord waren (zeventien volgens zijne lezing) en hoe zeer een ieder tegen dezen oorlog was. Wat men echter met ons voor had – in casu de groote vraag, dat wist hij niet. Wel werd er van af onze brug naar de brug van de "Savoie" met veel gedoe van handen en armen geseind, maar daar konden wij niet wijs

1915 uit worden. Waarom er besloten werd te gaan ontbijten – werkelijk een voortreffelijk idee. Maar na dat ontbijt, ziet, daar waren wij nog geen haar verder. En er kwam eerst schot in, toen twee zwaar bewapende marconi-mannen (model 1870) aan boord klommen, en ons draadlooze toestel in beslag namen. Om vijf uur waren wij aangehouden. Om acht uur wist men nog geen raad. Wederom was een crisis nabij onder

1920 ons ongeduldig wachtend gezelschap. Alle lof aan de voortreffelijke potvisch die ons op dat psychologische oogenblik de noodige ontspanning gaf. De "Nieuw-Amsterdam" dan lag drie uur stil en dit had ten

gevolge, dat de zes rondom ons bedekt was met een dikke laag afval –
aardappelschillen, kippenvleugels, eendenkoppen en wat er verder van een behoorlijk
1925 schip verwijderd wordt, wanneer de koks aan het werk gaan om het dagelijksche maal
voor 2400 menschen te bereiden. Uit de kille diepte van den spiegelgladden oceaan
verscheen daar nu een potvisch van een goede drie meter lengte. En met vischachtige
gretigheid begon hij er aan, ons afval weg te werken. Met een ongekeerde haast
1930 verdween de versmade Fauna en Flora van ons schip in zijn spitsen bek. Maar ziet,
midden onder de bedrijven en geheel bij toeval ontdekt deze hongerige broeder een
nieuw en ongekeerd genot. Zooals men weet wordt het kolengruis uit een schip met een
dikken straal water overboord gespoten. Deze onzachte douche ontdekte de potvisch en
geen jongen in den pierenbak heeft zich ooit meer vermaakt met den waterval dan deze
1935 potvisch zich vermeide in de douche van kolengruis. Zonder moe worden bleef hij hier
rondduiken. Voor afwisseling trachtte hij van tijd tot tijd een paar blikjes van
snijboonen te verorberen, hetgeen hem niet gelukte. Dan, weer terug naar de douche en
zoo tusschen beide door verging de tijd voor de passagiers op hoogst aangename wijze.
Totdat de klok tien uur sloeg, het bevel kwam ons naar Brest op te brengen en het
zeemonster zeer tot verdriet van alle zijn vrienden op de "Nieuw Amsterdam" zich weer
1940 in de ruimte van de bodemlooze zee verloor. Ons goede schip stoomde als een geslagen
hond in het zog van de "Savoie" mee en zoo naderden wij de Fransche haven van Brest.

Onderzee-booten.

De ondergang der drie Engelsche kruisers heeft opnieuw de aandacht op onderzeebooten
1945 gevestigd. Wij laten hier nog eens een korten beschrijving van onderzeebooten volgen:
Het meerendeel der onderzeebooten is sigaarvormig en van een cirkelvormige
dwarsdoorsnede; de booten van het nieuwste type hebben echter meer het uiterlijk van
een even boven het water uitstekenden smallen scherp toeloopenden scheepsromp,
waarop, wanneer de boot aan de oppervlakte vaart, slechts de commando-toren en de
1950 periscope zichtbaar is. De meeste onderzee-booten hebben een gasmotor voor de
voortstuwung aan de oppervlakte en een of meer electromotors voor voortstuwung onder
water. Om de boot te laten duiken wordt een aantal kleppen geopend en het water
stroomt in verschillende tanken. Deze tanken worden gevuld tot het drijfvermogen van
de boot bijna geheel opgeheven is. De boot drijft dan met het bovenvlak onder den
1955 waterspiegel. Slechts het bovenste gedeelte van den commando-toren steekt boven water
uit. Het drijfvermogen wordt dan aangegeven door den uitwendigen inhoud van dat boven
de oppervlakte uitstekende gedeelte van den commando-toren. Het drijfvermogen
bedraagt meestal slechts hoogstens een paar honderd kilogrammen, zoodat een
gewichtsvermeerdering van het vaartuig van genoemd bedrag de boot tot zinken zal
1960 brengen. Dit kleine, zoogenaamde reserve-drijfvermogen wordt echter behouden, en moet
dus door de een of andere werking worden overwonnen, wil men in staat zijn de boot te
doen onderduiken. Dit wordt als volgt verkregen: Aan het achterschip is namelijk een
gewoon verticaal roer aangebracht voor het sturen in het horizontale vlak, terwijl
een zoogenaamd duikroer, ook wel genoemd horizontaal-roer, onder zekere hoeken naar
1965 boven en naar beneden kan worden gesteld door middel van een in de boot geplaatste
stuur-inrichting. Heeft men nu het drijfvermogen, zooals hiervoor aangegeven, bijna
geheel vernietigd, dan worden de voortstuwings-werktuigen, welke bestemd zijn voor de
vaart onder water, aangezet, en door het duikroer naar beneden te plaatsen, zal de
kracht van het tegen dat roer aanstroomende water het reserve-drijfvermogen
1970 overwinnen, en de boot duikt met den boeg onder de golven.
Wanneer men op de gewenschte diepte gekomen is, worden de horizontale roeren weer in
hun oorspronkelijken stand gezet en zoolang de onderzeeër vaart loopt, gaat hij door
het water op elke vooruit bepaalde diepte. Om weer aan de oppervlakte te komen,
worden de roeren versteld en de commandant heeft bij een dergelijke manoeuvre zijn
1975 vaartuig zoo in zijn macht, dat het van een diepte van 20 voet boven kan komen, om
aan de oppervlakte te observeeren, en weer onder kan duiken, in een tijd van enkele
minuten. Als de boot voor goed aan de oppervlakte moet komen, worden de ballast-
tanken leeggepompt en de boot vaart weer in zijn gewonen toestand aan de oppervlakte
en dan is dus het boven-dek en de commando-toren boven water. De bewapening van een
1980 onderzee-boot bestaat uit een aantal – het nieuwste type heeft er zelfs 4 of 6 –
torpedolanceerbuisen, waarmee tot op groote afstanden torpedo's afgeschoten kunnen
worden. De resultaten, welke torpedo's hebben, door onderzeeërs op groote oorlog-
schepen afgeschoten tegen de meest kwetsbare plaatsen – d.w.z. onder den
pantsergordel – weet men uit het jongste zeegevecht. Nu zal men vragen, hoe kunnen
1985 deze torpedo's zoo goed gericht worden, wanneer de onderzeeër onder water om zijn
vijanden rondsliuift, om hen ten slotte met het doodelijke wapen te treffen? De meeste
onzer lezers zullen weten, dat de periscope het eenige middel is, waardoor de
commandant van een onderzeeër zich kan oriënteeren, als zijn commando-toren hem niet

Naspeuringen van Paul Theelen: 23 september 1914

meer de gelegenheid geeft om van daar af het zee-oppervlak te observeeren. De
1990 periscope is een dunne buis, een pijp van ongeveer één decimeter middellijn, welke slechts nu en dan ongeveer twee voet boven de golven komt uitkijken. Daar deze buis niet voortdurend boven water uitsteekt, is het voor den vijand zeer moeilijk zelfs met sterke kijkers, om den onderzeeër te zien naderen, te meer, daar hij van alle streken van het kompas kan komen.

1995 Als de commandant van den onderzeeër weet waar de vijand zich bevindt, verdwijnt de periscope onder water en komt niet meer boven water, dan op een kleinen afstand van den vijand. De commandant bepaalt dan nog eens even de juiste richting en op hetzelfde oogenblik wordt het bevel gegeven, dat de torpedo afgeschoten moet worden. Nadat de torpedo gelanceerd is, duikt de boot weer geheel, om op een andere plaats

2000 onverwacht weer boven te komen, om te zien, wat het resultaat is geweest van zijn aanval. Wanneer de torpedo niet geraakt heeft, wordt de aanval herhaald. Wordt een onderzee-boot ontdekt, dan wordt door den vijand met alle snelvuurkanonnen, op de plaats geschoten, waar de boot zichtbaar is, of zich moot bevinden. Ofschoon de romp van een onderzeeër van stalen platen is, worden deze door granaten spoedig doorboord

2005 en dan is het lot van den onderzeeër beslist. Haar voornaamste verdedigende kracht ligt in het water boven haar. Als de boot onder water vaart met slechts 5 voet water boven den commando-toren, dan is zij reeds zeer beschut tegen vijandelijke kogels, daar deze dadelijk op de watervlakte ricocheteeren en niet ver onder water doordringen.

2010 In het Marineblad van Augustus lezen wij in een redactioneel artikel nog de volgende bijzonderheden: "Gaan wij na welke vorderingen de onderzeevaartuigen in de laatste 10 jaar hebben gemaakt, dan kan dit ongeveer door de volgende cijfers worden aangegeven: zie staatje in de krant De werkingssfeer onder water is dus nog steeds zeer gering, waarbij dan nog in aanmerking dient genomen te worden, dat die van 100

2015 m. slechts geldt voor een geringe vaart en beduidend kleiner wordt als de vaart wordt opgevoerd tot het maximum van 12 m. Zoolang de beweegkraacht onder water nog geput zal moeten worden uit accumulatoren is er weinig uitzicht dat de werkingssfeer belangrijk groter zal worden. Alleen tijdens het gevecht zal onder water gevaren kunnen worden, in alle omstandigheden daarbuiten moet gevaren worden aan de oppervlakte. De

2020 onderdamping van een over den Oceaan varende onderzeeboot zal onder alle omstandigheden toch minstens een 10 minuten tijd kosten. In ondergedompelden toestand kan aangenomen worden dat met een beetje zee of kabling een onderzeeboot in vol daglicht nagenoeg zekerheid heeft een stil liggend schip tot op korten lanceer-

2025 afstand ongezien te naderen. Vaart het vijandelijk doel met groote snelheid, dan zijn de goede kansen voor de onderzeeboot min of meer afhankelijk van het toeval. In duisternis, schemering, mist en alle weersomstandigheden die het zicht belemmeren, is de periscope niet of slecht te gebruiken en moet aan de oppervlakte worden gevaren om goed te kunnen navigeeren." Het is in verband hiermede van belang te weten, welke volgens een statistiek in "Het Marineblad" op 3 Maart l.l. de sterkte van de

2030 onderzeebooten der verschillende naties was:
Hierbij moet echter in het oog worden gehouden dat Duitschland meer moderne booten heeft: tusschen 1911 en 1913 bouwde Duitschland er 16 en Engeland slechts 11. In 1906 had Engeland reeds 40 booten toen Duitschland pas begon te bouwen. En graaf Reventlow verklaarde nog onlangs in de "Deutsche Tageszeitung" dat de getallen de verhouding

2035 van de krachten der onderzeevloten niet aanduiden, daar alle Deutsche onderzeeërs gebouwd waren voor de open zee en slagvaardig zijn. In het "Handelsblad" van 11 en 12 Juli l.l. schreven wij in een paar artikelen over onderzeebooten o. a.: Zeker is het, dat op 't oogenblik netten een vrij goede bescherming tegen torpedo's bieden, en zoodra een scheepsmacht een gebied nadert, waar vijandelijke onderzeebooten te

2040 verwachten zijn, zal ieder bevelhebber de netten doen uitvoeren. Wij hebben bij dit punt betrekkelijk lang stilgestaan om duidelijk te maken, dat de torpedo op 't oogenblik volstrekt niet een wapen is, waartegen geen bescherming bestaat. Wat de onder 2 genoemde eischen betreft, zij opgemerkt, dat de onderzeeboot in 't algemeen zeer zeewaardig is. Zelfs onze kleine booten kunnen veel zee verdragen. Een langdurig

2045 verblijf in zee is ook op de meest moderne booten nog niet mogelijk. Zij kunnen een scheepsmacht nog niet op hare reizen vergezellen; van het zelfstandig maken van een groote reis is nog minder sprake. In de toekomst zal zulks – door het steeds grooter maken der booten – vermoedelijk wel mogelijk worden. Om echter in het tegenwoordige stadium van haar ontwikkeling te komen had zij – na uitgebreide voorafgaande

2050 proefnemingen – bijna 25 jaar noodig. Met het voortdurend stijgen van het déplacement zullen zich ook telkens weer nieuwe technische moeilijkheden voordoen, en bovendien bestaat er groote waarschijnlijkheid dat zij bij dien groei een deel van haar beste eigenschap, n.l. hare onzichtbaarheid, inboet. Want een vaartuig van 2 à 3000 ton – en tot dit déplacement zullen zij toch moeten groeien om eenigszins bewoonbaar te

2055 zijn – zal zich vermoedelijk niet met eene voldoende snelheid op slechts eenige meter beneden den waterspiegel kunnen voortbewegen zonder dat zich dit aan de oppervlakte verraad.

De werkingssfeer der onderzeeboot is, boven water varende, waarbij zij door een Diesel-, of anderen motor voortgedreven wordt, grooter dan die van eenig ander torpedo-vaartuig. Voorloopig heeft men echter aan deze groote werkingssfeer niet

2060 veel, daar de bemanning het toch niet geruimen tijd achtereen op de boot kan uithouden. In een der allerlaatste technische tijdschriften lazen wij, dat een der Fransche onderzeebooten 72 uur achtereen in zee was geweest en dat dit het record was in de Fransche marine. Wanneer de onderzeeboot zich over groote afstanden moet

2065 verplaatsen, moet zij – voorloopig althans – gesleept of geconvoeerd worden, ten einde hare equipage telkens te kunnen verwisselen. In dit opzicht bevindt de onderzeeboot zich nog in hare allereerste kinderjaren; bij haar eerste wankele schreden op den grooten oceaan moet zij geleid en gesteund worden. Zij draagt nog lang niet in zich het kenmerk van een meemacht. Toetsen wij nu de onderzeeboot in 't

2070 kort aan de overige eischen om daarna aan te geven, welke lessen voor ons uit Sir Perry Scott's schrijven te trekken vallen. De onderzeeboot is een vaartuig, dat het grootste gedeelte van zijn leven boven water vaart. Hare werkingssfeer, in ondergedoken toestand, is nog zeer gering. Zij beweegt zich als dan voort door middel van een electromotor, gedreven door een accumulatorenbatterij. Is deze

2075 batterij uitgeput, dan moet zij aan de oppervlakte komen. Bovendien is hare snelheid onder water zeer gering. Loopt zij in dien toestand hare maximumvaart – 8 à 12 mijl – dan is hare batterij in een paar uur uitgeput. Slechts door die snelheid nog geringer te maken kan zij het enkele uren langer volhouden. Die geringere snelheid stelt haar, uit den aard der zaak, tegenover de zooveel sneller varende groote schepen zoodanig

2080 ten achter, dat het haar volstrekt niet altijd zal gelukken tegenover die schepen eene positie in te nemen, waaruit zij lanceeren kan. Vaart zij boven water, dan kan zij niet onmiddellijk onder duiken. Daarvoor is een bepaalde tijd noodig tot het verrichten van verschillende manipulaties (het trimmen). Van een eenheidsmotor, dat wil zeggen, een motor, die zoowel boven als onder water te

2085 gebruiken is, schijnt voorloopig nog geen sprake te zijn. Op eene eenigszins belangrijke vergrooting van hare werkingssfeer of snelheid onder water bestaat dus in de naaste toekomst weinig hoop. Des nachts is de onderzeeboot, als zoodanig, niet te gebruiken. Op zijn hoogst kan zij dan – aan de oppervlakte varende – als bovenwater-torpedoboot gebruikt worden. Maar als zoodanig staat zij dan bij de gewone

2090 torpedovaartuigen belangrijk ten achter door hare geringere snelheid en groote kwetsbaarheid. Zij moet dus 's nachts de zee vrij laten aan haar boven-water-tegenstander. Wat het bestrijden van onderzeebooten betreft, zij het volgende opgemerkt: Is de boot tijdig ontdekt (door de zichtbaarheid der periscoop), dan kan het groote schip door zijn veel grootere snelheid steeds vluchten. De eigenlijke

2095 bestrijding der boot van het schip af bestaat in het beschieten der periscopen door middel van het snelvuur-geschut. Zijn de periscopen vernield, dan is de onderzeeboot blind. Ook zullen de torpedojagers, welke een scheepsmacht beschermen, altijd zeer gevaarlijke vijanden voor onderzeebooten zijn, terwijl eindelijk de luchtvaart in de toekomst wel het belangrijkste hulpmiddel bij hun bestrijding zal zijn. Want al stelt

2100 Sir Percy Scott de luchtvaart voor als de groote hulp de onderzeeboot, de helpster die voor haar de vloot zal ontdekken, zooals de zaken staan lijkt het veel waarschijnlijker dat de luchtvaart de vijanden der onderzeevaart zal worden. De praktijk heeft het reeds aangetoond, dat elke onderzeeboot door de vliegmaschine ontdekt wordt, en zoodra vliegmaschinen, steunende op een aan de vloot toegevoegd,

2105 moederschip, in groote kringen rond die boot vliegen, zal het voor een onderzeeboot vrijwel onmogelijk zijn ongezien te naderen. De luchtvaart zal aan de onderzeeboot waarschijnlijk haar onzichtbaarheid ontnemen. Men begrijpt dat de verdedigende kracht van onderzeebooten van veel grooter waarde is voor een vloot die niet de volle zee kan kiezen en de veilige haven houdt, dan voor

2110 de sterkere marine die de macht in de open zee handhaaft, die daar meester is en haar schepen doet kruisen. Toch moet men zich wachten naar aanleiding van het groote en verschrikkelijke succes der moedige Duitsche onderzeeërs, een te groote beteekenis ook voor het verdere verloop der operaties aan dit wapen te hechten. Haar zwakte is de kleine snelheid en de altijd beperkte manoeuvreervaardigheid en ten gevolge

2115 daarvan geringe trefzekerheid harer torpedo's in eenigszins ongunstige omstandigheden. Dit blijkt, wanneer men het verloop van het gebeurde in de Noordzee nagaat, ook hier. Eén kruiser werd getroffen. De beide andere kruisers stopten in de onmiddellijke nabijheid om de overlevenden te redden. Zij leverden toen een zeer gemakkelijk doel en de vijf onderzeeërs hadden binnen een half uur de beide andere

2120 kruisers ook getorpedood. Een korten tijd, zal men zeggen? Alles is betrekkelijk – de

2125 tijd was lang genoeg om de schepen, indien zij tijdelijk de drenkelingen van de "Aboukir" aan hun ellendig lot hadden overgelaten en met een 15- of 20-mijls-vaart waren weggestoomd, volkomen veilig voor de onderzeeërs geweest en waarschijnlijk zelfs den terugtocht naar het vaderland van de booten, die slechts een beperkten tijd 2130 kunnen varen en een nog beperkter tijd onder water kunnen blijven, had kunnen verhinderen door torpedobooten te hulp te roepen. De schepen zouden door die schijnbaar onmenselijke daad honderden menschenlevens gered hebben. Zal Engeland nu de bewaking van de Noordzee aan snelvarende kleine schepen toevertrouwen, terwijl de 2130 grootere schepen zich niet zonder noodzaak binnen de practische werkingssfeer der onderzeeërs begeven? Dat zou de kans voor de onderzeeërs om daadwerkelijk op te treden verminderen. De Deutsche marine vermijdt het blijkbaar het Zeegat uit te gaan.

Nederland en de Oorlog.

Onze ontwapenden.

2135 Ω Onder de maatregelen die, ten gevolge van den oorlogstoestand, in vele plaatsen en zelfs in gansche streken des lands zijn genomen, behoort de ontwapening van de burgerbevolking. Men moet aannemen dat de reden van dezen maatregel is gelegen in de mogelijkheid van eenigen vijandelijken inval waarbij het dan natuurlijk zeer 2140 menschelijk zou zijn om vooraf den vijand elk motief of elk voorwendsel tot terrorisme te hebben ontnomen. Een andere reden kunnen wij ons kwalijk denken daar de ontwapening waarlijk allerminst is beperkt tot grensplaatsen waar men nog zou kunnen denken aan ongeoorloofde inmenging van de bevolking in den strijd vlak over de 2145 grenzen. Nu aanvaarden wij, evenals alle andere maatregelen van de Regeering of van de militaire overheid, in dezen tijd ook de ontwapening geheel zonder critiek. Het min of meer noodzakelijke ervan ten tijde van de uitvaardiging, kunnen wij immers niet beoordeelen. Doch wij zouden onzen autoriteiten wel willen verzoeken, te overwegen of de toestand thans niet wellicht ook indit opzicht eenige tempering 2150 duldt en wij wenschen daarbij tevens op een onvermijdelijke schaduwzijde van de ontwapening te wijzen. Ze is namelijk deze: dat men met vrij groote zekerheid kan zeggen, dat ze niet geheel effectief is en — dit vooral — dat onder de meest rustige elementen het percentage der ontwapenden veel grooter is dan onder de minst rustigen. Men kan er bij voorbeeld vrij zeker van zijn, dat alle *jagers* hun jachtgeweren hebben 2155 afgegeven, daar waar de wapens zijn opgevraagd; immers, zij plegen de jacht openlijk uit te oefenen en kunnen zich nu toch niet meer met hun wapen vertoonen. Maar met evenveel zekerheid kan men regen dat de *stroopers* hun wapens hebben behouden daar ze het bezit ervan liever niet zullen erkennen en hun bedrijf toch in 't verborgene uitoefenen. 't Gevolg moet wezen dat in de "ontwapende" streken de bonafide jacht is belet en de strooperij lustig voortgaat. Het komt ons voor dat een dergelijke 2160 beschouwing van het effect van den maatregel de bevoegde autoriteit kan leiden tot nadere overweging van de noodzakelijkheid der handhaving. Wat eenige weken noodig was kan het thans, wellicht, niet meer zijn.

Inspectietocht Koningin.

2165 De Koningin is vanmorgen om 7 uur per extratrein uit Den Haag vertrokken tot het maken van een militairen inspectietocht.

De geredde schepelingen.

2170 Alle te IJmuiden aangebrachte geredden van de drie gezonken Engelsche kruisers vertrokken hedenmorgen met een speciaal voor zulk doel ingerichten trein naar Amsterdam in afwachting van hun plaats van bestemming. Het gerucht als zou een matroos te IJmuiden overleden zijn, is beslist onjuist. Alleen is bedoelde matroos zwaar ziek. De gewonden worden voorloopig te IJmuiden verpleegd in het Roode-Kruisgebouw. Omstreeks tien uur kwam de extratrein met de Engelsche geredden aan het 2175 Centraalstation alhier aan. Het eerste perron, waar de trein arriveerde, was over een grooten afstand door politie en militairen afgezet en ook het tweede perron was gedeeltelijk voor het publiek afgesloten. Op het eerste perron bevond zich o.a. de Engelsche vice-consul hier ter stede, de heer Labarre. Toen de trein had stilgehouden, kwamen dadelijk de koppen der Engelsche geredden te voorschijn. Uitstappen was verboden. De meesten droegen nieuwe sportpetten, die hun te IJmuiden 2180 waren verstrekt. Heel wat matrozen droegen nog hun blauwe uniform met de blauw-en-wit gestreepte trui, anderen weer waren te IJmuiden van oliepakken en oliejassen voorzien. Slechts een enkele Engelsche witte officierspet kwam uit de portierraampjes te voorschijn. In het geheel vervoerde de trein 23 officieren en 243 minderen; zij werden begeleid door een detachement infanterie onder bevel van den 2en luitenant W. 2185 J. Lambert. In elk compartiment was een Hollandsch militair geplaatst. De geredden schenen over het algemeen zeer vroolijk en welgemoed te zijn; soms kwamen drie, vier

lachende koppen boven elkaar uit de portierraampjes te voorschijn, dankbare objecten voor een fotograaf, die eenige "kiekjes" maakte. "Put it in the Mirror and tell 'em we are happy!" riep een der schepelingen hem toe, toen de fotograaf weer een
2190 "snapshot" gemaakt had. Een andere "sailor", een dikke boy met een blozend, glunder gezicht, had blijkbaar bijzonder veel schik. Hij vertelde, dat hij in een der booten van de "Cressy" was geweest om de opvarenden van de andere schepen te redden, toen ook zijn schip tot zinken was gebracht, maar niet voordat de "Cressy" twee Duitse onderzeeërs tot zinken had gebracht.
2195 De Engelsche vice-consul ging langs den trein om de lijst van de namen der geredden aan te vullen. En inmiddels werden de geredden op sigaren onthaald door den heer Bakels van de Premier Stores en zorgde een ander, de heer Paton Walsh, een te Amsterdam wonend Engelschman, dat koffie en chocoladerepen werden uitgedeeld. De viceconsul zorgde er bovendien voor, dat degenen, die geld wenschten, daarvan tegen
2200 reçu werden voorzien. Ongeveer een uur bleef de trein aan het Centraalstation staan. Toen werd beslist, dat de geredden via Amersfoort gebracht zouden worden naar Gaasterland, om er te worden geïnterneerd. Kolonel Schott, de plaatselijke commandant, kwam dit besluit officieel aan den luitenant van het begeleidingsdetachement mededeelen. "Portieren sluiten," gelastte stationschef Krapels en even
2205 later stoomde de trein langzaam het station uit. En toen schalde er plotseling onder de stationskap een daverend gejuich op, aangeheven door de menigte op de perrons. Zwaaiend met hun petten en wuivend, beantwoordden de Engelschen deze ovatie met een telkens herhaald krachtig "hip hip hip hurrah!", dat klonk zoolang de trein door het station reed. Buiten het station had zich een groote menigte opgesteld, die
2210 teleurgesteld werd in de verwachting iets van de Engelsche geredden te zullen zien. De Britsche kapitein ter zee Nicholson, commandant van de "Hogue", heeft vanmorgen in Den Haag een bezoek gebracht aan den Engelschen gezant om rapport uit te brengen over den ondergang der drie kruisers.

2215 **De oorlog en het speelgoed.**

Zooals alle winkeliers in weelde-artikelen, ondervinden ook de winkeliers in speelgoederen den nadeeligen invloed van den oorlog. Er wordt veel minder speelgoed verkocht dan anders en onaangeroerd staan soms dagenlang de poppen en paarden en koeien en schapen en honden achter de glazen schuifdeuren der kasten en ongeopend
2220 blijven de blok- en legdozen. Maar op één artikel heeft, wat den verkoop aangaat, de oorlog een gunstigen invloed gehad. Voor zoover er dan nog wat verkocht wordt, zijn het dozen soldaten, trommels, trompetten, sabels, uniformpetten en heele uniformgarnituren. In een bekenden speelgoedwinkel hier ter stede vertelde men ons, dat de Belgische soldaten al uitverkocht waren, maar daarvan was de voorraad trouwens
2225 niet groot geweest. Franschen, Duitschers en Engelschen "gingen" nog voortdurend. Men had het eens met wat anders geprobeerd: de soldaten, kanonnen, forten en ander militair speelgoed werden uit de uitstalkast weggenomen en er werden fröbelartikelen voor in de plaats gelegd. Het resultaat was, dat er haast niets verkocht werd. Maar niet zoodra rukten de soldaten weer de uitstalkast binnen met hun krijgshaftige
2230 omgeving van uniformstukken en geschut, of de koopers kwamen terug. Om toch maar aan de vraag te kunnen voldoen, werd zelfs beslag gelegd op de monsters bij de grossiers. Nog een merkwaardig staaltje: soldaten in de uniformen van een eeuw geleden vonden géén koopers. In meer dan een speelgoedwinkel vertelde men ons, dat er vóór den
2235 oorlog juist een verminderende vraag naar soldaten was. Meermalen kreeg een winkelier, die een doos soldaten wilde verkoopen, ton antwoord: "Dank u, ik ben tegen het militarisme".

En nu? Er moet zelfs een tijdlang een schaarschte geweest zijn in uniformgarnituren. Maar nu schijnt er weer voorraad te zijn! Die cartons met uniformstukken worden gedeeltelijk in ons land, voor een ander deel in Duitschland gemaakt, ook de
2240 Nederlandsche uniformen. Zoo zagen we in een winkel een carton met het opschrift: "Jäger-Uniform" als teeken dat deze goed-Hollandsche groene jagertenu was "made in Germany". Ook de Hollandsche militaire speelgoedhoofddeksele komen, voor een deel, van onze Oostelijke naburen. En een winkelier vertelde ons, dat de modellen der Duitschers beter waren dan die van Hollandsch fabrikaat, al was dit laatste
2245 degelijker. Op den voorraad speelgoed heeft de oorlog niet veel invloed gehad. Duitschland is de grootste leverancier. Men denkt hierbij onwillekeurig aan Neurenberg, doch het fijnere speelgoed komt niet daarvandaan, maar uit Saksen en Berlijn. Nu is het de gewoonte, dat reeds in het voorjaar bestellingen op speelgoed worden gedaan. En voor een deel is het bestelde ook reeds geleverd. Met name
2250 geschiedde dit door fabrikanten die op voorraad werken. Anderen echter, die op bestelling leveren, moeten soms wachten op ruw materiaal uit het buitenland of wel hun personeel is in den oorlog. Fabrieken, die veel met vrouwen werken, zooals die

van wollen poppen, hebben natuurlijk van den oorlog geen last. De uitvoer van looden-
en tinnen soldaten is feitelijk verboden, omdat lood en tin niet uitgevoerd mogen
2255 worden uit Duitschland. Een bekend speelgoedwinkelier vertelde ons, dat dit speelgoed
slechts mocht worden uitgevoerd met toestemming van de Deutsche regeering.
Zomerspeelgoed, zooals strandwagentjes en emmertjes en schopjes, heeft mede den
invloed van den oorlog gevoeld. Het wacht in de winkels op betere tijden. Ten slotte
2260 een klacht, die een groot speelgoedwinkelier ons verzocht wereldkundig te maken: een
klacht over de neiging tot afdingen bij het publiek, waarvan hij tevoren nooit iets
bemerkt had. En die neiging viel te constateeren bij klanten, van wie men het
allerminst zou verwachten. Men beriep zich dan op den oorlogstoestand en scheen te
kennen te willen geven, dat de winkelier nog blij mocht zijn contanten te zien.
2265 Overwegingen van hetzelfde allooi als die, welke aangeboden quitanties doen weigeren
met quasi-humoristische bijvoegingen als: "disponeeren na den oorlog", "te innen aan
het Vredespaleis", enz. Heeft dus ook de speelgoedhandel den invloed van den oorlog
te verduren, geconstateerd mag worden dat het in elk geval wat drukker is dan heel in
het begin. Niet alleen voor dezen handel is het zeker te wenschen, dat de
omstandigheden weer spoedig normaal worden!

2270

KUNST.

Vincent van Gogh.

In den kunsthandel Commeter te Hamburg wordt binnenkort eene Van Goghtentoonstelling
geopend die meer dan honderd werken zal bevatten.

2275

De nieuwe directeur der Hamburger Kunsthalle, Gustav Pauli, neemt dezen voor
museumbezoek ongunstigen oorlogstijd waar om eenige belangrijke veranderingen aan te
brengen in de schikking der schilderijen. Ook worden er nieuwe aanwinsten geplaatst
als het zelfportret van Lovis Corinth, een nog door Lichtwark besteld portret van
Peter Behrens door Max Liebermann, en een landschap van den in den laatsten tijd veel
2280 genoemden Düsseldorfer Ernst te Peerdt.

2280

Te Berlijn zal de volgende maand door prof. dr. Paul Schubring een reeks van tien
voordrachten met lichtbeelden gehouden worden over "De kunst in de steden van
België."

2285

Laatste Berichten.

DE OORLOG. Op het Westelijk oorlogstooneel.

FRANKRIJK.

Nancy onder vuur.

2290

In een correspondentie in de "Times" van 12 Sept. vinden we een beschrijving van den
strijd om Lunéville en Nancy, na den terugtocht van het 9e Fransche legerkorps. De
strijd om Lunéville was ontzettend, stapels lijken wezen de Deutsche posities aan.
Maar toch trokken de Duitschers voorwaarts. Op 4 Sept. kreeg de Deutsche voorhoede
voor het eerst voeling met de voorposten van de Fransche troepen voor Nancy. Den
2295 zesden nam de hoofdaanval een aanvang, welke den volgenden dag werd voortgezet in
tegenwoordigheid van de keizer. De Deutsche compagnieën werden weggemaaid. Hun
verliezen in deze twee dagen worden geschat op 20,000 man. De Duitschers bepaalden
zich verder tot het nu en dan beschieten van de stad met zware artillerie. Volgens
latere berichten is Lunéville hernomen en zijn de Duitschers voor Nancy weggetrokken.

2300

BEURS EN NIJVERHEID.

Amerikaansche coupons.

De heeren Adolph Boissevain & Co. deelen ons mede, dat zij alreeds bericht hebben
ontvangen, dat de coupons per 1 October a.s. der Kansas City Southern 3% 1e Hypotheek
2305 obligatiën en Rio Grande Western 4% 1st. Consolidated and Collateral Mortgage
obligatiën te hunnen kantore betaalbaar zullen worden gesteld. De betalingskoers zal
te zijner tijd worden geannonceerd.

2305

Egyptische Openbare Schuld.

2310

Het Haagsche correspondentiebureau meldt: De Duitschers verspreiden geruchten, dat de
Britsche bevelhebber in Egypte zich meester heeft gemaakt van de reserve-fondsen van
de Egyptische Openbare Schuld en kasfondsen van de Nationale Bank en het Ministerie
van Financiën en ze heeft opgezonden naar Londen, tegen vergoeding van een gelijk
bedrag aan papier. Dit is een puur verzinsel.

2315

De Londensche beurs.

In Engeland is kort na het uitbreken van den oorlog een wet uitgevaardigd ter
voorkoming van dadelijke uitwinning, in denzelfden geest als de later hier te lande

2320 aangenomen noodwet, echter met dit verschil dat de bepalingen van veel ruimer
2325 strekking zijn. Terwijl n.l. te onzent gerechterlijke machtiging noodige is voor
uitstel van betaling, heeft men in Engeland bepaald dat alleen krachtens rechterlijke
machtiging geëxecuteerd zal mogen worden. Deze wet blijft tot zes maanden na het
sluiten van den vrede van kracht. De Engelsche regeering heeft thans te kennen
gegeven dat de bepalingen ook toepasselijk zijn te achten op verkoop van fondsen die
als onderpand voor leeningen zijn verstrekt. Deze beslissing is van groote
beteekenis, daar het gevaar van executies bij een eventueele heropening der
Londensche beurs er aanzienlijk door wordt verminderd.

Rubber.

2330 De productie van plantage rubber is in de eerste acht maanden van 1914 met 38,2%
gestegen. Daarentegen is die van wilde rubber achteruitgegaan. Van Para-rubber werd
tot eind Augustus 25,600 ton aangevoerd tegen 26,610 ton verleden jaar. De Augustus-
cijfers hebben voor zoover de aanvoer op de hoofdmakten betreft, sterk den invloed
van den oorlog ondervonden. Terwijl te Para 1,610 ton werden aangevoerd tegen 1,600
2335 verleden jaar, werd naar Europa slechts 580 (v. j. 900) ton verscheept, daarentegen
naar de Vereenigde Staten 1,230 (1,050) ton. De totale aanvoer te Liverpool bedroeg
445 (v. j. 1,123) ton. De zichtbare voorraad in Engeland bedroeg aan het einde der
maand slechts 598 (v. j. 1,218) ton, te Para 1,070 (v. j. 1,570) ton, met inbegrip
van 800 ton die nog in handen van het bekende syndicaat zijn. Naar Europa was aan het
2340 einde der maand 230 (v. j. 480) ton onderweg, naar Amerika 770 (240) ton. De totale
rubber-invoer in Engeland bedroeg in Augustus 3,912 (v. j. 5,059) ton, waarvan 1,528
(1,256) uit de Straits en 680 (658) uit Ceylon. Uit alle andere productie-gebieden
ging de invoer aanmerkelijk terug. Uitgevoerd werden 1,715 (v. j. 4,026) ton, waarvan
975 (1,892) naar de Vereenigde Staten, 28 (575) naar Rusland, 292 (714) naar
2345 Duitschland, 208 (395) naar Frankrijk.

Uit de Katoenindustrie.

De heer Charles Macara, President der Internationale Federation of Master Cotton
Spinners' and Manufacturers' Associations publiceert in de Engelsche bladen een
2350 schrijven, waarin hij er op wijst dat het thans een geschikte tijd zou zijn om
katoenvoorraden op te leggen. Reeds sinds jaren is de hoeveelheid telkenmale
onvoldoende voor het verbruik, ondanks alle pogingen om de productie buiten de
Vereenigde Staten uit te breiden. Het zou ook in het belang der producenten zijn
indien door het aanleggen van reserves te groote prijsschommelingen in het vervolg
2355 werden voorkomen. Daar katoen, in tegenstelling met vele andere artikelen, niet
bederft, zou de doorvoering van het plan niet op technische bezwaren behoeven te
stuiten. Intusschen zou er een zoodanig kapitaal mede zijn gemoeid, dat doorvoering
alleen met staatshulp mogelijk zou zijn. Naar gemeld wordt, blijft de toestand in de
katoen-districten van Lancashire ongunstig. Het verbod van code-telegrammen heeft een
2360 drukkende uitwerking op het zakenleven, daar de hooge kosten, welke telegrammen naar
het Verre Oosten dientengevolge veroorzaken, het doen van zaken nog meer belemmeren.
In Manchester wordt zoo hard mogelijk gewerkt aan het uitvoeren van oude
buitenlandsche orders, daar te voorzien is, dat de afnemers elke overschrijding van
de leverings-termijn zullen aangrijpen om van hun verplichtingen af te komen, nu de
2365 katoenprijzen inmiddels aanzienlijk zijn gedaald. De uitvoer van katoen uit de
Vereenigde Staten naar Engeland neemt thans aanmerkelijk toe. Hij is thans ongeveer
zes maal zoo groot als in de vorige weken, maar nog steeds beneden de cijfers van het
vorig jaar.

2370 Moratorium in Canada.

De regeering van Ontario deelde mede dat in de eerstvolgende Kamerzitting een
wetsontwerp zal worden ingediend voor een gedeeltelijk moratorium ter bescherming van
hypotheeken en de opbrengst van executoriale verkoopen, vóórdat een rechterlijk
vonnis is geveld.

2375

Thee.

Het nemen der Britsche schepen in den Baai van Bengalen door den Duitschen kruiser
"Emden" is van veel belang voor de theemarkt. De "Diplomat", een van de
onfortuinlijke zes schepen, had een lading van 3.000,000 pond thee aan boord, waarvan
2380 een groot deel uit betere, soorten bestond.

Uit de Ver. Staten.

NEW-YORK, 22 Sept. (Reuter.) De Anaconda Copper Company heeft het kwartaal-dividend
van 75 tot 25 cents gereduceerd.

Naspeuringen van Paul Theelen: 23 september 1914

- 2385 Wissels Londen Cabl. Transfers 4.97.25, zichtwissels 4.96.25, zilver 52 5/8. Chicago & Great Western: Ontvangsten 2de week September \$386,000 (+\$13,000). Missouri Kansas & Texas: 2de week Sept. \$617,000 (+\$4000). Kansas City Southern: Aug. 1914 br. \$886,000 (-\$27,000) netto \$269,000 (-\$67,000).
- 2390 NEW-YORK, 23 Sept. (Reuter.) Naar bericht wordt, is de leening van \$100 millioen der stad New-York, waarop de inschrijving thans gesloten is, ruim volteekend.
- Uit New-York wordt gemeld, dat plannen bestaan om den handel in Standard Oil waarden te hervatten. Naar het heet zijn voor deze fondsen flinke kooporders ontvangen tot
- 2395 prijzen aanmerkelijk boven die van 30 Juli. Voor het overige is de stemming voor Amerikaansche fondsen iets zwakker, hoewel geen koersen gepubliceerd zijn. De nieuwe leeningen der stad New-York zijn iets in koers opgelopen. De geldmarkt is ruimer. Call money is tot 6% gedaald. Geld op langen termijn doet echter nog 7-8%.
- 2400 De kopermarkt in de Unie blijft zwak. Electrolytisch koper noteert 12 cents per lb. De zilvermarkt is stil, doch eer iets vaster. Voor baren is de prijs van 51 tot 51½ cents opgelopen.
- De inlagen bij de Amerikaansche Postspaarbank zijn in Augustus met ca. \$4.20 millioen
- 2405 gestegen, wat de grootste vermeerdering is sinds de oprichting dezer instelling. Blijkbaar zijn gelden die bij particuliere banken zijn onttrokken, bij de Postspaarbank gedeponneerd. Het totaal tegoed bedraagt thans \$48 mill.
- Binnen een of twee dagen zullen de plannen voor de vorming van het goudfonds van \$100
- 2410 millioen ter afwikkeling van export-verbintenissen gereed zijn. De in het consortium deelnemende banken zullen dadelijk 25% van hun participatie te New-York moeten storten. Een groot deel dezer gelden zal waarschijnlijk naar het ministerie van financiën in Canada worden opgezonden.
- 2415 Een aanklacht die door een der onafhankelijke olie-maatschappijen aanhangig was gemaakt tegen de Standard Oil Company of New-Jersey en waarin deze beschuldigd wordt van onderdrukking der concurrentie en het streven naar een monopolie, is ingetrokken.
- De "N. Y. H. Ztg." schrijft: Daar van de Duitsche verfstoffen, die ook voor de
- 2420 Amerikaansche textiel-fabricage zeer veel gebruikt worden, slechts nog een voorraad aanwezig is van twee maanden, vreezen de fabrikanten van katoenen, wollen en zijdenstoffen ernstige moeilijkheden. Wanneer de voorraad niet wordt aangevuld, dan zullen talrijke fabrieken moeten sluiten en honderdduizenden arbeiders worden ontslagen. De bondsregeering tracht dit ramp echter te voorkomen en zij heeft hare
- 2425 diplomatieke vertegenwoordigers in Duitschland laten vragen, of de Duitsche regeering de verscheping van Duitsche verfstoffen naar de Ver. Staten zou toestaan en of de Rijn voor een dergelijke verzending open is.